

Erfgoedbeleid 2025-2031

Afb. 1 (kaft) Topografische Militaire Kaart uit 1844

Inhoudsopgave

0.	Samenvatting	5
0.1	Inleiding	7
0.2	(H)erkennen van erfgoed	7
0.3	Verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed	9
0.4	Beleving van erfgoed	10
0.5	Evaluatie van erfgoedbeleid	10
1.	Waarom erfgoedbeleid?	11
1.1	Aanleiding	12
1.2	Het belang van cultuurhistorisch erfgoed	13
1.3	Voor en door inwoners	13
1.4	Doel van het erfgoedbeleid	13
1.5	Leeswijzer	14
2.	Van ambitie naar beleid	15
2.1	Inleiding	17
2.2	Strategische agenda 2020	17
2.3	Coalitieakkoord 2022-2026	19
2.4	Omgevingsvisie	19
2.5	Ambitiepeiling van de gemeenteraad als onderlegger voor erfgoedbeleid	26
2.6	Beleidslijnen	26
3.	(H)erkennen van erfgoed	27
3.1	Inleiding	29
3.2	Aardkundige waarden	29
3.3	Archeologie	29
3.4	Cultuurlandschap	31
3.5	Groen- en landschapselementen	33
3.6	Historische infrastructuur	35
3.7	Historische nederzettingsstructuren en landgoederen	35
3.8	Cultuurhistorische waardevolle gebouwen	39
3.9	Klein gebouwd erfgoed	41
3.10	Bewustwording en draagvlak	43
3.11	Consequenties van de bescherming	43
3.12	Consequenties voor duurzaamheid	45
4.	Verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed	49
4.1	Maatwerk en mensenwerk	51
4.2	Details en deskundigheid	53
4.3	Proactieve rol gemeente	57

5	De beleving van erfgoed	60
5.1	Inleiding	62
5.2	Verbeteren van de fysieke beleving van historische gebieden en erfgoed	62
5.3	Toerisme en vrije tijd economie	62
5.4	Draagvlakvergroting, educatie en erfgoedbeleving voor inwoners	63
6.	Instrumenten en tijdsplan	64
6.1	Inleiding	66
6.2	(H)erkennen van erfgoed	66
6.3	Verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed	66
6.4	De beleving van erfgoed	70
6.5	Tijdsplan en middelen	71
7.	Bronvermeldingen	75
7.1	Afbeeldingen	77
7.2	Literatuur	77
7.3	Overige bronnen	77

Samenvatting

Afb 2. De Lambertuskerk van Nederweert met op de voorgrond het rijksmonument "Bij Siem"

0. Samenvatting

0.1 Inleiding

Nederweert heeft een rijk verleden. De oudste vermeldingen van een zelfstandig Nederweert dateren uit 1419. Het gebied werd echter al in de Prehistorie bewoond, getuigen de zogenaamde Celtic Fields ten oosten van Nederweert. Dit waren vierkante Prehistorische akkervelden welke waren voorzien van omwalling. Tot begin 19^e eeuw bleven nederzettingen en bouwgronden beperkt tot het dekzandgebied dat als een eiland van ongeveer vijf bij tien kilometer in de laag gelegen Roerdalslenk met moerassen was gelegen. Vanaf de middeleeuwen werden de omliggende moeras- en heidegebieden geleidelijk ontgonnen. De laatste grootschalige ontginning vond in de jaren '50 van de vorige eeuw plaats. Nederweert is als oude kern midden in het oude bouwland op het dekzandgebied gelegen. Verder zijn verspreid over het dekzandeiland verschillende oudere nederzettingen en gehuchten aanwezig. Aan de zuidzijde van de gemeente aan de rand van het beekdal van de Tungelroyse beek ligt de kern Leveroy en het gehucht Mildert.

Het opstellen van (nieuw) erfgoedbeleid is noodzakelijk vanwege de vele landelijke ontwikkelingen waaronder de inwerkingtreding van de Omgevingswet (per 1 januari 2024). De gemeente streeft ernaar om voor 1 januari 2032 een omgevingsplan opstellen. Daarin moet conform de omgevingswet het gehele ruimtelijke erfgoed worden opgenomen. Om te komen tot een omgevingsplan waarin dit is opgenomen is het noodzakelijk dat er een gemeente brede inventarisatie en selectie van het gehele ruimtelijke erfgoed plaatsvindt. Daarbij worden historische verenigingen en inwoners met kennis van het lokale erfgoed zoveel als mogelijk betrokken. Participatie van deze partijen is namelijk een belangrijke kennisbron om te komen tot een zo compleet mogelijke inventarisatie van het ruimtelijk erfgoed. Deze partijen hebben we ook al zo veel als mogelijk bij de totstandkoming van deze beleidsnota betrokken, eveneens met het doel om tot een zo compleet mogelijk en voldragen erfgoedbeleid te komen. Daarnaast is ook de gemeenteraad betrokken bij de totstandkoming van deze beleidsnota. Naast een presentaties van landelijke ontwikkelingen en een quickscan inventarisatie van het lokale erfgoed, hebben wij tijdens informatiebijeenkomsten gesproken over het thema erfgoed in Nederweert. Uit de dialoog die hieruit voortkwam hebben wij kunnen afleiden dat er sprake is van een bovengemiddeld ambitieniveau. De gemeenteraad vindt erfgoed belangrijk voor de belevingswaarde en identiteit van de gemeente.

In deze erfgoednota zijn keuzes gemaakt over hoe er met het gemeentelijke ruimtelijke erfgoed wordt omgegaan. Daarbij is rekening gehouden met een aantal landelijke ontwikkelingen en de ambitie van de gemeente. De nota geeft inzicht in deze ontwikkelingen en de te maken keuzen. Daarbij is gekozen voor een drietal speerpunten c.q. thema's: *(h)erkennen van erfgoed, het verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed en de beleving van erfgoed.*

0.2 (H)erkenning van erfgoed

Zowel het landschap als de nederzettingen met bebouwing van Nederweert hebben bijzondere kwaliteiten. Deze zijn ontstaan door het gebruik en de ontwikkeling van het gebied door de jaren heen, welke sporen heeft achtergelaten, die thans worden aangemerkt als erfgoed. Veel inwoners zijn zich niet altijd bewust van de bijzondere waarden van dit erfgoed, dat een van de dragers is van de eigenheid en identiteit van de verschillende kernen. Het erfgoed wordt niet altijd herkend en als gewoon ervaren en in het verleden zijn waardevolle zaken verdwenen. Als onderdeel van het erfgoedbeleid is het dan ook de bedoeling om inwoners en eigenaren van erfgoed meer bewust te maken van de waarde van erfgoed. Door het (h)erkennen van de waarden, willen we draagvlak voor het behoud van erfgoed bewerkstelligen.

Afb. 3. De Sint Josephmolen van Kreijel is een van de drie windmolens die Nederweert rijk is. Foto: Nederweert24.

Bewustwording is echter niet altijd voldoende. Soms prevaleren individuele wensen en belangen boven het maatschappelijk belang van erfgoed. Daarvoor is het noodzakelijk om het bijzondere erfgoed ook waar nodig beter te beschermen. Vanuit de landelijke wetgeving ligt deze taak sinds een aantal jaren nadrukkelijk bij de gemeente. Daarbij gaat het niet meer alleen om individuele gebouwen en objecten maar om de zorg voor integraal ruimtelijk erfgoed. Dit houdt in dat we rekening moeten houden met het totaal van de (ruimtelijke) cultuurhistorische waarden: een combinatie van archeologie, aardkundige elementen, landschap, groen, historisch waardevolle gebouwen, historische bebouwingsstructuren en historische infrastructuur. Uniek hieraan is het feit dat al deze elementen in samenhang met elkaar en de ruimtelijke geschiedenis van de gemeente worden geïnteriseerd, geselecteerd en straks waar nodig beschermd. Door deze aanpak zijn de onderlinge verbanden herkenbaar. Hetgeen leidt tot een complete, voldragen en alles omvattende inventarisatie, selectie en bescherming. Beschermd worden de parels die de geschiedenis van de gemeente vertellen en die bijdragen aan de eigenheid, de identiteit en de historische beleving van de kernen en het landschap.

De bescherming van erfgoed vindt plaats in het omgevingsplan. In dit omgevingsplan worden de regels over de fysieke leefomgeving en ook het ruimtelijke erfgoed opgenomen. De bescherming van het erfgoed zal in tranches worden geïnteriseerd, geselecteerd en waarschijnlijk ook in tranches in het omgevingsplan worden opgenomen. Het definitieve omgevingsplan moet voor 1 januari 2032 gereed zijn. Bescherming vindt plaats door in het omgevingsplan voorwaarden en regels op te nemen. Beschermen van erfgoed betekent overigens niet dat er niks meer mag veranderen maar dat de cultuurhistorische waarden bij de vergunningsaanvraag en belangenafweging worden meegewogen. Soms zijn wijzigingen aan erfgoed zelfs noodzakelijk, bijvoorbeeld als een pand zijn functie heeft verloren. In dit geval zal moeten worden gezocht naar een nieuwe bestemming, waarbij waardevolle elementen worden gerespecteerd, maar het pand wordt getransformeerd naar de huidige gebruiksnormen.

0.3 Verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed

Panden en monumenten die niet worden onderhouden of leeg staan, raken in verval. Ze kunnen dus alleen in stand worden gehouden als ze een (rendabele) bestemming hebben. Hiervoor is een actieve rol voor de gemeente weggelegd. Eigenaren van leegstaande monumenten moeten actief worden benaderd om over te gaan tot restauratie en herbesteding. In het toekomstige omgevingsplan zullen ruimere mogelijkheden worden opgenomen om herbesteding van leegstaande monumenten en karakteristieke panden mogelijk te maken. Onderhoud, restauratie, herbesteding en verduurzaming van erfgoed is altijd maatwerk. Veel eigenaren zijn niet op de hoogte van alle regels en mogelijkheden. Dit kan voor een deel worden weggenomen door informatiematerialen en bijeenkomsten. Het is ook wenselijk om de eigenaren te benaderen en bewust te maken van waarden, de weg te wijzen, mee te denken en te faciliteren bij het onderhoud, de verduurzaming en instandhouding van gebouwd erfgoed.

Verduurzaming geldt niet alleen voor het gebouwde erfgoed, maar ook voor het landschap van Nederweert. Het landschap zal duurzaam moeten worden ingericht om te voorzien in de klimaatadaptie. Historische oplossingen kunnen daarbij als inspiratiebron dienen. Ook zullen eigenaren worden gestimuleerd om tot onderhoud en verbetering van erfgoed over te gaan. Sommige categorieën erfgoed zoals rijksmonumenten kunnen gebruik maken van bestaande Rijks- en Provinciale subsidieregelingen. Om de kwaliteit van het erfgoed te verbeteren, zal de gemeente haar eigen processen tegen het licht houden.

Vaak ontbreekt het aan de voorkant van een vergunningsproces aan informatie, waardoor plannen soms op en neer gaan tussen de gemeentelijke adviescommissie en de initiatiefnemer om uiteindelijk tot een aanvaardbaar plan te komen. De eisen en toetsingscriteria moeten daarom op voorhand bekend zijn. Er zijn al verschillende gemeenten die dergelijke richtlijnen hebben ontwikkeld. Bij verdere uitwerking van de richtlijnen zal waar mogelijk de samenwerking met andere gemeenten worden gezocht.

Voor wat betreft de inhoudelijke aspecten van de aanvraag voor het wijzigen van erfgoed zijn met name details van belang. Deze details komen in een aantal momenten in de ruimtelijke procedure tot uiting. Bij de intake en de ontvankelijkheidstoets moet worden gecheckt of alle relevante details van de te wijzigen onderdelen zijn toegevoegd. Om dit te kunnen beoordelen moeten medewerkers inzicht hebben in de cultuurhistorische waarden van het monument in relatie tot de wijzigingen. Dit vraagt deskundigheid ten aanzien van erfgoed. Toets protocollen, checklists en opleiding/cursussen kunnen voorkomen dat deze details over het hoofd worden gezien en de kwaliteit van het vergunningsproces en uiteindelijk de kwaliteit van het monument verbeteren. Een belangrijke rol is daarbij ook weggelegd voor het toezicht op de uitvoering alsmede handhaving. Voor het waardevolle erfgoed geldt immers “weg is weg”.

0.4 Beleving van erfgoed

Erfgoed geeft sfeer aan de kernen en het landschap. Iedere kern heeft er een eigen karakter door. Dit is van belang voor de aantrekkelijkheid van de leefomgeving, maar ook voor de toeristische en recreatieve aantrekkingskracht. Nederweert zet de komende periode in op het beter beleefbaar maken van het erfgoed. Dit kan op een aantal manieren. Allereerst door bij de herinrichting van historische dorpskernen en ontwikkeling van gebieden inspiratie te zoeken in het verleden, een passende bestrating en straatmeubilair aan te brengen en de planvorming te baseren op historische elementen.

Daarnaast kan erfgoed beleefbaar worden gemaakt door ontsluiting. Dat betekent in letterlijke zin o.a. dat het erfgoed publiek toegankelijk wordt gemaakt, bijvoorbeeld tijdens Open Monumentendag of door het plaatsen van informatieborden. Ook zijn er nieuwe technieken, waarbij erfgoed op een moderne digitale manier kan worden ontsloten en daarbij een bredere doelgroep waaronder jongeren kunnen worden bereikt. De nog te verrichten inventarisatie van het erfgoed en op te stellen erfgoedkaart, kunnen samen met historische verenigingen worden doorontwikkeld tot een digitaal erfgoedstelsel waarin niet alleen gebouwen en landschapselementen worden opgenomen, maar ook de verhalen die bij de vele historische locaties in de gemeente horen. Naast de toeristische meerwaarde is dit ook een goed instrument om draagvlak te creëren en inwoners bewust te maken van de waarde van het erfgoed en het verleden van Nederweert. Immers geldt “zonder verleden geen toekomst”. De bewustwording kan tot slot worden gestimuleerd door in samenwerking met heemkundeverenigingen en historische verenigingen educatieve erfgoedprojecten op scholen op te zetten, “de jeugd heeft immers de toekomst”. Ook hierbij kunnen moderne aansprekende middelen worden ingezet, zoals het vermelde digitale erfgoedstelsel en sociale media.

0.5 Evaluatie van erfgoedbeleid

De gemeente koestert de lokale identiteit en de authenticiteit en wil de landschappelijke kwaliteiten, karakteristieke kernen en het overige cultuurhistorisch erfgoed behouden en waar mogelijk versterken, zonder daarbij de toekomstige ontwikkelingen te blokkeren. Nadat de gemeenteraad het erfgoedbeleid heeft vastgesteld, wordt het beleid stapsgewijs uitgewerkt zoals in het uitvoeringplan bij het beleid staat aangegeven. Waar nodig zullen de uitwerkingen van het beleid, zoals de vaststelling van een omgevingsplan, verspreid over de komende zes jaar ter besluitvorming aan de raad worden aangeboden. Daarnaast zal in 2028 een tussentijdse evaluatie van dit beleid plaatsvinden.

Waarom erfgoedbeleid?

1. Waarom erfgoedbeleid?

1.1 Aanleiding

Nederweert heeft een rijk verleden. De oudste vermeldingen van een zelfstandig Nederweert dateren uit 1419. Het gebied werd echter al in de Prehistorie bewoond, getuigen de zogenaamde Celtic Fields ten oosten van Nederweert. Dit waren vierkante Prehistorische akkervelden welke waren voorzien van omwalling. Tot begin negentiende eeuw bleven nederzettingen en bouwgronden beperkt tot het dekzandgebied dat als een eiland van ongeveer vijf bij tien kilometer in de laag gelegen Roerdalslenk met moerassen was gelegen. Vanaf de middeleeuwen werden de omliggende moeras- en heidegebieden geleidelijk ontgonnen. De laatste grootschalige ontginning vond in de jaren vijftig van de vorige eeuw plaats. Nederweert is als oude kern midden in het oude bouwland op het dekzandgebied gelegen. Verder zijn verspreid over het dekzandeiland verschillende oudere nederzettingen en gehuchten aanwezig. Aan de zuidzijde van de gemeente aan de rand van het beekdal van de Tungelroyse beek liggen de kern Leveroy en het gehucht Mildert.

Zowel het landschap als de nederzettingen met bebouwing van Nederweert hebben bijzondere kwaliteiten. Deze zijn ontstaan door het gebruik en de ontwikkeling van het gebied door de jaren heen, welke sporen heeft achtergelaten welke thans worden aangemerkt als erfgoed. De gemeente Nederweert koestert de lokale identiteit en wil de landschappelijke kwaliteiten en kernen zoveel mogelijk behouden en waar het kan versterken.

Een groot deel van het erfgoed in de gemeente is in het verleden al beschermd. De gemeente Nederweert kent 35 rijksmonumenten. Ook zijn 86 panden aangewezen tot gemeentelijk monument. Daarnaast heeft de raad in 2018 een archeologisch beleid met beleids- en verwachtingskaart vastgesteld. Op grond van het bestemmingsplan "Buitengebied", is reeds een aantal landschapselementen beschermd. Dit bestemmingsplan maakt thans onderdeel uit van het tijdelijke Omgevingsplan dat per 1 januari 2024 in werking is getreden.

De monumentenzorg en de bescherming van erfgoed is volop in beweging. Er vindt al lange tijd een verbreding plaats van objectgerichte monumentenzorg (gebouwen) naar de zorg voor de historisch gegroeide omgeving en als zodanig voor het cultuurhistorisch erfgoed als geheel. Ook is de manier van bescherming gewijzigd. Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Gemeenten worden op basis van deze nieuwe wet verplicht om voor 1 januari 2032 een omgevingsplan vast te stellen waarin de regels over de fysieke leefomgeving en ook het ruimtelijke erfgoed worden opgenomen.

Gelet op het feit dat al het ruimtelijke erfgoed moet worden opgenomen in het omgevingsplan is het noodzakelijk om een gemeente brede inventarisatie en selectie van het ruimtelijke erfgoed plaats te laten vinden.

De selectie moet uiteindelijk landen in een waardenkaart, die uiteindelijk wordt omgezet in een inspiratie- en beschermingskader in het omgevingsplan. In deze erfgoednota worden keuzes gemaakt ten aanzien van het ruimtelijke erfgoed. Wat gaan we inventariseren, selecteren en beschermen en met welke diepgang? Het is belangrijk om allereerst een goede basis voor ruimtelijk erfgoed te leggen in het omgevingsplan. De basis voor bescherming van het ruimtelijk erfgoed zal vervolgens in de praktijk worden beproefd, waarna evaluatie, bijstelling en aanvulling zal plaatsvinden. De looptijd van dit erfgoedbeleid is dan ook zodanig gekozen dat implementatie, bescherming en beproefing in de praktijk binnen het tijdsbestek van deze beleidsnota valt. Na evaluatie zullen nieuwe doelen worden gesteld, welke te zijner tijd in een nieuwe erfgoednota zullen worden verwerkt. Het accent van de huidige nota ligt dan ook vooral op de inventarisatie, selectie en bescherming en de diepgang hiervan.

Daarnaast is er ook landelijk sprake van een aantal ontwikkelingen die (her)positionering van het erfgoedbeleid noodzakelijk maken. De gemeente Nederweert wil haar toekomstige beleid op deze ontwikkelingen afstemmen. Deze nota geeft inzicht in deze ontwikkelingen en de te maken keuzes.

1.2 Het belang van cultuurhistorisch erfgoed

Erfgoed bestaat uit boven- en ondergrondse overblijfselen uit het verleden die iets vertellen over de geschiedenis van een stad of dorp. Erfgoed draagt bij aan de belevingswaarde van de bebouwde omgeving en is in grote mate bepalend voor het karakter en de identiteit van een stad of dorp. Erfgoed vormt daarom een belangrijk onderdeel van het gemeentelijke ruimtelijke beleid. Anderzijds maakt het erfgoed deel uit van een samenleving en is het onderworpen aan de krachten die in de maatschappij spelen. De wereld waarin wij leven is onderhevig aan snelle veranderingen. Steeds weer stellen we nieuwe doelen omdat onze gebouwde omgeving niet meer aan onze eisen voldoet. Dit betekent een grote druk op de omgeving. In de laatste decennia is deze omgeving hierdoor ingrijpend veranderd. In het verleden zijn door ruimtelijke veranderingen vaak karakteristieke historische gebouwen en historische bebouwingsstructuren verloren gegaan of dermate gewijzigd dat veel van hun cultuurhistorische waarde verloren is gegaan.

De gemeentelijke overheid moet in dit kader vaak afwegingen maken van schijnbaar tegenstrijdige belangen zoals economie en cultuurhistorie. In de praktijk blijkt echter dat die belangen niet tegengesteld hoeven te zijn. Het ruimtelijke cultuurhistorische erfgoed kan immers ook van economisch belang zijn voor o.a. het toerisme. In de loop der jaren is - mede onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen - steeds meer aandacht en waardering voor erfgoed ontstaan. Erfgoed vormt de basis voor ruimtelijke beleving, de identiteit en diversiteit van de verschillende kernen en gehuchten. Deze identiteit maakt dat mensen zich thuis en prettig voelen in hun omgeving. De benutting en het versterken van bestaande cultuurhistorische waarden kan in belangrijke mate bijdragen aan het behoud en de versterking van de identiteit van de gemeente.

Daarbij willen we geen stomp over het erfgoed zetten en de situatie bevriezen. Het is juist de bedoeling om behoud te verbinden met vernieuwing. Het erfgoedbeleid moet inspelen op de kwaliteit van de omgeving en ontwikkelingen en aansluiten op maatschappelijke vraagstukken. Economie, duurzaamheid en sociale samenhang spelen hierbij een rol.

1.3 Voor en door inwoners

Erfgoed maakt deel uit van de samenleving en deze beleidsnota wordt vóór de samenleving opgesteld. Wij hebben getracht om de historische verenigingen en erfgoedorganisaties zoveel mogelijk te betrekken bij de totstandkoming van dit beleid. De heemkundeverenigingen van Nederweert en Leveroy hebben aangegeven dat zij in de toekomst bereid zijn om mee te werken aan de inventarisatie en de eerste selectie van het erfgoed, waardoor er een zo compleet mogelijk beeld zal ontstaan van het ruimtelijke erfgoed van Nederweert. Deze erfgoednota voorziet met name in het traject dat nodig is om te komen tot de bescherming van erfgoed in het Omgevingsplan. Aan de totstandkoming van het Omgevingsplan zal een uitgebreid participatietraject ten grondslag liggen waarbij de inwoners worden betrokken bij dit proces. Ook bij verdere uitwerking van het overige beleid in deze nota, zullen de inwoners waar mogelijk bij worden betrokken.

1.4 Doel van erfgoedbeleid

Het doel van deze nota is het formuleren van de gewenste toekomstige situatie en ontwikkelingen op het gebied van cultuurhistorisch erfgoed. In deze beleidsnota komt tot uiting op welke wijze deze doelstelling wordt gerealiseerd. Tevens geeft de nota antwoord op de vraag welke middelen (instrumenten, middelen en geld) op welk moment worden ingezet om de gewenste doelstellingen te bereiken. Hierbij is getracht om een integraal samenhangend geheel aan beleidsuitgangspunten en -instrumenten te formuleren, die passen bij de cultuurhistorische kwaliteit, het ambitieniveau en de financiële mogelijkheden van de gemeente.

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 3 bevat de ambitie van de gemeente. Deze ambitie is in verband gebracht met de landelijke ontwikkelingen en de unieke kwaliteiten van de gemeente en is verder uitgewerkt onder de thema's (h)erkennen van erfgoed (hoofdstuk 4), het verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed (hoofdstuk 5) en de beleving van erfgoed (hoofdstuk 6).

In hoofdstuk 7 zijn deze beleidsvoornemens verder uitgewerkt in een concrete planning, waarin is aangegeven met welke instrumenten de geformuleerde doelstellingen tot uitvoering worden gebracht en welke middelen (mensen en geld) hiermee gemoeid zijn. Om de omvang van de nota te beperken en de leesbaarheid te bevorderen is gekozen om een aantal onderwerpen onder te brengen in de bijlagen van de nota.

Dat betekent overigens niet dat deze niet belangrijk zijn.

Deze beleidsnota is primair gericht op het fysieke ruimtelijke erfgoed. Het immateriële erfgoed maakt niet direct deel uit van deze nota. Daar waar echter raakvlakken bestaan tussen materieel en immaterieel erfgoed wordt in deze nota wel aandacht aan besteed. Het betreft het uitdragen en de beleving van erfgoed. Hierbij is "het verhaal van de plek" van belang om erfgoed te begrijpen en te waarderen.

Van ambitie naar beleid

Afb. 4. Visualisatie van beleid

2. Van ambitie naar beleid

2.1 Inleiding

Een integrale erfgoednota kent de gemeente Nederweert nog niet. Wel is er eind 20ste eeuw monumentenbeleid gemaakt, dat vooral betrekking had op gebouwen en archeologie. Op basis hiervan zijn circa 90 gebouwde objecten aangewezen tot gemeentelijke monument. De archeologische beleidskaart is in 2017 samen met de gemeente Weert geüpdatet. Erfgoed komt daarnaast op vele manieren terug in het gemeentelijk beleid van Nederweert, zoals de planologische bescherming van landschapselementen.

Erfgoedbeleid is gebaseerd c.q. bepaald op drie basis ingrediënten, namelijk de lokale gegevens en karakteristiek van de gemeente, het ambitieniveau en de strategische visie van de gemeente en de ontwikkelingen en regelgeving die op nationaal niveau spelen. Deze drie zaken bepalen de richting van het erfgoedbeleid. In afbeelding 4 is dit gevisualiseerd. De overlappingsen van de cirkels zijn aandachtsgebieden die in het beleid moeten worden meegenomen. Een voorbeeld hiervan is de overlap tussen landelijke ontwikkelingen en lokale gegevens en karakteristiek, vanwege de invoering van de Omgevingswet en het Omgevingsplan. Een ander voorbeeld is dat de gemeente bij het formuleren van haar ambitie en visie ook rekening dient te houden met de landelijke ontwikkelingen. Denk hierbij aan duurzaamheid en energietransitie.

Allereerst is het wenselijk om meer inzicht te geven in de ambitie en visie van gemeente. Daarvoor zijn de onderstaande uitgangspunten en documenten van belang:

- De strategische agenda 2020
- Het coalitieakkoord 2022-2026
- De omgevingsvisies buitengebied en kernen
- De ambitie van de gemeenteraad als input voor deze beleidsnota

2.2 Strategische agenda 2020

In de strategische agenda van Gemeente Nederweert, die in 2020 is vastgesteld, zijn een aantal programma's geformuleerd. Het betreft de Fysieke leefomgeving, Levensvatbare bedrijvigheid, Zorgzame leefbaarheid en Bestuur. Voor het erfgoedbeleid is met name het programma Fysieke leefomgeving van belang. Hierin is o.a. opgenomen om de woonaantrekkelijkheid te behouden en te vergroten. Een van de factoren die de woonomgeving aantrekkelijk maakt is erfgoed. Ook een aantrekkelijk buitengebied en de natuurgebieden die Nederweert rijk is, zijn belangrijk voor de kwaliteit van wonen en recreëren. De leefbaarheid en aantrekkelijkheid van het buitengebied worden bevorderd door (stoppende) agrariërs een alternatief te bieden in de vorm van recreatie en toerisme. De matige beleving in het centrum als winkel- en verblijfsgebied wordt in de strategische agenda als aandachtspunt ervaren. Het behoud van erfgoed en de reconstructie van de historische infrastructuur van het centrum kan bijdragen aan het bevorderen van de aantrekkelijkheid van het centrum. In het programmaonderdeel 'bestuur' is bepaald dat de gemeente de persoonlijke én digitale dienstverlening op peil wil houden. Dit is ook van belang voor de dienstverlening op het gebied van erfgoed.

Afb. 5. De strategische agenda uit 2020

Afb. 6. Het coalitieakkoord 2022-2026

Afb. 7 De Omgevingsvisie buitengebied uit 2021

2.3 Coalitieakkoord 2022-2026

Ook het coalitieakkoord zegt uiteraard iets over de ambitie van de huidige coalitie, maar ook over de ambitie van de gemeente. De huidige coalitie van Nederweert wil zich profileren als een laagdrempelige gemeente die tijdig en op een heldere, begrijpelijke manier communiceert en met haar inwoners het gesprek opzoekt. De dienstverlening kenmerkt zich door een mensgerichte aanpak waarbij de vragen van inwoners centraal staan. Het gaat daarbij om het optimaliseren van dienstverlening en werkprocessen op basis van een integrale benadering.

Meer kennis over de geschiedenis van Nederweert draagt, aldus het coalitieakkoord, bij aan de positieve beleving van inwoners en bezoekers. Daarom wil de gemeente het cultureel, historische erfgoed beschermen en promoten. Eveneens is het wenselijk om het historisch erfgoed zichtbaar te maken door bijvoorbeeld cultuureducatie, verhalen of kunst in de openbare ruimte. Er wordt, samen met het cultuurplatform, ingezet op het stimuleren van aandacht voor cultuureducatie en voor cultuurparticipatie in het basisonderwijs.

Er wordt gestreefd naar een aantrekkelijk en toekomstbestendig centrum waar inwoners en bezoekers terecht kunnen voor hun dagelijkse levensbehoeften en vertier. Vanuit de erfgoedvisie is de gemeente van mening dat de aantrekkelijkheid en toekomstbestendigheid van het centrum niet alleen afhankelijk is van het (winkel)aanbod, maar ook van de beleving die het centrum oproept. De historische stedenbouwkundige structuur en historische bebouwing is belangrijk voor de beleving van het centrum en maakt het centrum in meer of mindere mate ook toekomstbestendig. Vanuit de coalitie wordt gestreefd naar een inrichting van een samenhangend winkelgebied rondom het Lambertushof, de Kerkstraat-Noord en de Kapelaniestraat. Het is zaak dat deze ontwikkeling aansluit bij de maat, schaal en het karakter van de kern Nederweert.

Ook wordt er ingezet op een sterke ontwikkeling van gastvrijheid en beleving. De gemeente wil dat inwoners en bezoekers genieten van Gemeente Nederweert, waarbij lokale ondernemers de ruimte wordt geboden om van gastvrijheid en beleving een nieuw verdienmodel te maken. Er wordt gestreefd naar nieuwe verdienmodellen van lokale ondernemers en agrariërs op het gebied van (water) recreatie en toerisme. De opbrengsten van de toeristenbelasting wordt ingezet voor gastvrijheid en beleving. Ook hier geldt dat het erfgoed een belangrijk onderdeel vormt van de beleving van zowel de kernen als het buitengebied.

2.4 Omgevingsvisies

Alle gemeenten zijn verplicht om voor 1 januari 2028 een omgevingsvisie op te stellen. Nederweert heeft op 20 juli 2021 een omgevingsvisie voor het buitengebied vastgesteld. Ook is er in december 2023 een omgevingsvisie voor de kernen en bedrijventerreinen vastgesteld. Op dit moment wordt er gewerkt aan het samenvoegen van de twee omgevingsvisies.

Omgevingsvisie buitengebied

De omgevingsvisie buitengebied kent een gelaagdheid. De belangrijkste laag geldt voor de lange termijn en is gebaseerd op de identiteit en waarden van het buitengebied. De andere laag is voor de korte en middellange termijn en geeft richting aan de huidige maatschappelijke opgaven en biedt ruimte aan passende initiatieven. De identiteit en DNA bestaat uit vier kernwaarden, te weten: groen, open, nuchter en samen alsmede de kernkwaliteiten per landschappelijk deelgebied.

Afb. 8. De kernwaarden van het omgevingsplan

Kernwaarden

Vanuit de **kernwaarde “groen”** moet elk initiatief bijdragen aan de landschappelijke kernkwaliteiten van het deelgebied. Het betreft het versterken van groen en groenstructuren en het inpassen van gebouwen. De **kernwaarde “open”** gaat over het behoud van de open landschappen en de aanwezige doorzichten naar het achterliggende landschap. De **kernwaarde “nuchter”** streeft naar bij het landschappelijk deelgebied passende, inheemse beplanting. Vanuit de **kernwaarde “samen”** wordt niet alleen gekeken naar het individuele initiatief maar wordt ook bekeken in hoeverre bijgedragen kan worden aan maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie, klimaatverandering etc.

Kernkwaliteiten deelgebieden

Door in te zoomen op de cultuurhistorie en het landschap van ons buitengebied, zien we karakteristieke deelgebieden. Elk gebied bestaat uit eigen waarden en kwaliteiten, op basis van de aardkundige ondergrond, de occupatiegeschiedenis en het huidig grondgebruik en landschapsbeeld. In het buitengebied van Nederweert zijn op basis hiervan de volgende landschappelijke eenheden te onderscheiden:

1. Het eiland van Weert en Nederweert met de oude bouwlandgebieden
2. Het jonge ontginningslandschap
3. Het beekdal van Leveroy en Mildert
4. De bosgebieden en mozaïeklandschap
5. De grootschalige natuurgebieden

Het **“eiland van Weert en Nederweert”** is van oudsher hoger gelegen in het landschap en werd oorspronkelijk omringt door moeras- en later heidegronden. Het betreft dus het oorspronkelijke bouwlandgebied, dat oorspronkelijk bestond uit bebouwde erven met agrarische percelen daar tussenin. De kernkwaliteiten bestaan uit een kleinschalig landschap met een oude infrastructuur en variaties in oppervlakten van percelen en agrarische activiteiten. Het gebied wordt gekenmerkt door kleine landschapselementen, laan- en erfbeplanting.

Het **“jonge ontginningslandschap”** was vroeger drassig en moerassig. Het werd in de 19^e eeuw vaak al omgezet in heide en bosgebied en is in de 20^e eeuw ontgonnen voor agrarisch gebruik. Door schaalvergroting in de landbouw en de zogenaamde ruilverkaveling werd het gebied zo efficiënt mogelijk verkaveld. Dit zorgt voor grote agrarische percelen die planmatig zijn aangelegd. Het gebied is vlak, geëgaliseerd en voorzien van een rechtlijnige wegenpatroon langs ontginningslijnen veelal vanuit de kern Nederweert. Verder kenmerkt het gebied zich door openheid met weidse zichten en verspreid liggende bebouwing met incidentele erfbeplanting.

Het **“beekdal van Leveroy en Mildert”** ligt op een hoger gelegen gebied in het landschap waarin het beekdal is uitgesleten. Het betreft het natuurlijk meanderende beekdal van de Tungalroyse beek, die ten zuiden van Leveroy en Mildert stroomt en is voorzien van beekbegeleidende beplanting. Het is een afwisselend gebied met (kleinschalige) agrarische functies. De gronden direct aan de beek bestonden vroeger vooral uit graslanden. De hoger gelegen zandgronden met zogenaamd esdek waren veelal voorzien van kleinschalige blok- of strookvormige percelen.

De **“bosgebieden en het mozaïeklandschap”** zijn gelegen in het oosten van de gemeente en ten zuiden van de Noordervaart. Hier ligt een aantal bossen, die met name bestaan uit loofbos. Het gebied bestaat uit zandige gronden met soms stuifduinen. Het aantal agrarische percelen is beperkt. Deze agrarische percelen zijn meestal omzoomde landschapselementen in de vorm van singels en houtwallen. Dat geldt eveneens voor de gronden rondom de bossen die eveneens zijn omringd door singels, houtwallen en bomenlanen. Dit is kenmerkend voor het mozaïeklandschap. Voor wat betreft de bosgebieden is er sprake van een afwisseling van natte en droge bossen, alsmede loof- en naaldbossen. In het gebied is slechts incidenteel bebouwing aanwezig.

Afb. 9. De Omgevingsvisie Kernen en Bedrijventerreinen uit 2023. Foto: Nederweert24

Tot slot kent Nederweert enkele “**grootschalige natuurgebieden**” waarvan er een aantal aangemerkt zijn als Natura 2000-gebied. Als Natura 2000 gebied zijn aangemerkt het Weerterbos, de Groote Peel, de Sarsven, de Banen en omstreken. Daarnaast zijn er in het bestemmingsplan buitengebied nog een tweetal gebieden aangemerkt als grootschalig natuurgebied. Het betreft het gebied dat bekend staat als de Zoom en de gebieden die in het omgevingsplan zijn aangeduid als bos. De Zoom is een ondoordringbaar, drassig en afwisselend gebied met open wateren, droge heidegebieden, struwelen en moerassige delen met veenputten. De gebieden die in het omgevingsplan zijn aangeduid als bos betreffen bospercelen en landschapselementen zoals singels en houtwallen, welke zijn gelegen op zandige gronden met soms stuifduinen. De bossen zijn afwisselend nat of droog en bestaan eveneens afwisselend uit loof- en naaldbossen. Het omgevingsplan gaat uit van het behouden, herstellen en versterken van de aanwezige kernkwaliteiten en waarden van de verschillende deelgebieden.

Inspiratiekader Vitaal buitengebied

Juni 2024 is als uitwerking van deze omgevingsvisie het inspiratiekader vitaal buitengebied Nederweert opgeleverd. Dit inspiratiekader geeft richting bij het samen vormgeven van toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in het vitaal buitengebied van de gemeente Nederweert. Het inspiratiekader komt tegemoet aan de vraag om stoppende boeren (Lbv-plussers) een toekomstperspectief te bieden, maar ook aan de vraag om op een integrale manier (maatschappelijke opgaves in samenhang bekijken, met bodem en water sturend als leidend principe) na te denken over de toekomst van Nederweert. De hierin gekozen richting en opgestelde gebiedspaspoorten zullen eveneens worden betrokken bij verdere uitwerking van dit erfgoedbeleid.

Omgevingsvisie kernen en bedrijventerreinen

Ook deze omgevingsvisie kent een gelaagdheid, namelijk de lange en middellange/korte termijn. Ook hier is de langetermijnvisie gebaseerd op identiteit en waarden, terwijl de laag voor de korte en middellange termijn richting geeft aan de huidige maatschappelijke opgaven en ruimte biedt aan passende initiatieven. Ook in deze omgevingsvisie is de identiteit gelinkt aan de kernwaarden, groen, open, nuchter en samen alsmede de kernkwaliteiten per deelgebied.

Kernwaarden

De kernwaarden hebben een iets andere betekenis dan in het buitengebied. Vanuit de **kernwaarde “groen”** wil de gemeente de groenstructuren van de kernen en bedrijventerreinen versterken en aanbrengen waar deze ontbreken. De **kernwaarde “open”** heeft betrekking op de overgang van bebouwing naar buitengebied. Er wordt gestreefd naar een onbebouwd buitengebied tussen de kernen en dat de overgangen van kernen naar het buitengebied zacht zijn. De **kernwaarde “nuchter”** streeft bij het toevoegen van groen in de kernen en op de bedrijventerreinen naar een mix van robuuste beplanting die de structuur versterkt. Vanuit de **kernwaarde “samen”** wordt evenals in het buitengebied niet alleen gekeken naar het individuele initiatief maar wordt ook bekeken in hoeverre bijgedragen kan worden aan maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie, klimaatverandering en het versterken van de kernen.

Kernkwaliteiten deelgebieden

De gemeente Nederweert omvat zes kernen en vijf bedrijventerreinen met ieder hun eigen (stedenbouwkundige) ontwikkeling, karakter, en kernkwaliteiten. De gemeente streeft naar de versterking van de kernkwaliteiten. Het vormt een goede basis voor een fijne omgeving om te wonen, werken en recreëren. Bij de beschrijving van de kernkwaliteiten in de omgevingsvisie is uitgegaan van de huidige ruimtelijke structuur en kernen. De kern “**Nederweert**” is volgens de omgevingsvisie organisch gegroeid en bestaat uit meerdere kleinschalige individuele ontwikkelingen uit verschillende tijdsperioden (oorspronkelijke gehuchten en latere woonwijken). De Kerkstraat heeft volgens de omgevingsvisie ook nu nog de meeste monumentale waarde en vormt samen met de kerk het middelpunt van de kern. De kernkwaliteiten bestaan volgens de omgevingsvisie uit de organische structuur, de karakteristieke Kerkstraat met bochtig verloop, ruimtevorming langs de straat, losheid en openheid van bebouwing met draaiende voorgevelrooilijnen en doorsteekjes naar achterliggende terreinen.

Afb. 10. Karakteristieke bomen en haag bij de voormalige boerderij Liskesweg 7 te Schoor

Ook de straatwanden van de Brugstraat worden als stevig en karakteristiek ervaren. De monumentale Lambertuskerk en overige monumenten in het centrum vormen een belangrijk onderdeel van de kernkwaliteit.

Ook de goede balans tussen de verschillende functies in het centrum, zoals horeca en detailhandel worden als kernkwaliteit ervaren, evenals de gemixte functies in de straten rondom de Kerkstraat. Dat geldt eveneens voor de bereikbaarheid en het gratis parkeren in het centrum. Tot slot wordt de diversiteit in woonwijken, het groene karakter en de goede bereikbaarheid van Nederweert door de ligging aan de A2 als waardevol bestempeld.

De huidige kern "**Budschop**" was oorspronkelijk niet meer dan een gehucht met verspreide agrarische bebouwing, waarvan de wegen samen kwamen op de huidige vijfsprieg van de St. Rochusstraat, Julianastraat, Ospelseweg, Smisserstraat en de Hulsenweg. Tussen de jaren zestig en tachtig van de vorige eeuw werd het gebied ten noorden van de Smisserstraat, ten westen van de St. Rochusstraat en ten oosten van het kanaal, volgebouwd met nieuwe woningen. De kernkwaliteiten van Budschop worden gevormd door de diversiteit van de wijken en bebouwing, de verbinding met het kanaal en het park direct aan het kanaal en de winkels en horeca aan de St. Rochusstraat.

De huidige kern "**Ospel**" bestond oorspronkelijk uit een paar buurtschappen, die waren gelegen langs oude linten. Het belangrijkste lint was de weg van Budschop naar Meijel, waaraan ook de kerk is gelegen. Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw werden ten noorden en zuiden van dit lint nieuwe woonwijken gerealiseerd. De historische structuur van de overige linten is grotendeels behouden gebleven. De kernkwaliteiten van Ospel bestaan uit een organisch gegroeide structuur, met bochtige verlopende straten, veel openheid tussen de bebouwing en verdraaiende voorgevelrooilijnen. De kern kent een grote diversiteit.

De kern "**Ospeldijk**" ligt ongeveer 2,5 kilometer ten noordoosten van de kern Ospel, op korte afstand van het natuurgebied De Grootte Peel. De kleine kern is ontstaan als lintbebouwing langs de Meijelsedijk. Later is de kern in noordoostelijke richting uitgebreid. Hoewel de kern niet erg oud is, kan het stratenpatroon als kernkwaliteit worden aangemerkt, omdat dit een soort van grid vormt dat kenmerkend is voor het veenontginningen landschap.

De kern "**Nederweert-Eind**" is ontstaan vanuit enkele boerderijen, die als lintbebouwing waren gegroepeerd rondom en nabij de wegen Hulsen, Eind en Kruisstraat. Vanaf de jaren '60 vond uitbreiding en verdichting plaats in de driehoek Eind, Kruisstraat en Gerardusstraat, waar o.a. de kerk en basisschool werden gebouwd. Het Openluchtmuseum Eynderhoof is een toeristische trekpleister met maatschappelijke kernkwaliteit, waar de historische identiteit van het peelgebied tot leven komt. De overige fysieke kernkwaliteiten van Eind zijn de lintbebouwing met verspreid boerderijen, het ruime stratenpatroon met veel groen, en het plein en speelterrein bij de kerk en school.

De kern "**Leveroy**" is een historisch kerkdorp aan de Tungelroyse Beek in het zuiden van de gemeente. De bebouwing ontwikkelde zich oorspronkelijk langs de verbindingsweg Budschop-Heythuysen en langs de haaks hierop gesitueerde weg in de richting van de Tungelroyse Beek. Vanaf midden jaren zestig van de vorige eeuw wordt het dorp aan het noorden en zuiden van de oude verbindingsweg uitgebreid. De uitbreidingen en invullingen vinden plaats binnen de bestaande historische (kransakker)structuren. Dit is tevens een van de kernkwaliteiten van Nederweert. Voor wat betreft de voorzieningen is Leveroy gericht op het nabijgelegen Heythuysen (Gemeente Leudal). De voorzieningen in de vorm van winkels en horeca zijn in Leveroy met name rondom de kerk gesitueerd, hetgeen eveneens als een kernkwaliteit wordt ervaren. Dat geldt eveneens voor de verscheidenheid van de buurten en het aanwezige multifunctioneel sportvoorzieningencomplex.

De "**bedrijventerreinen**" zijn niet direct relevant voor dit erfgoedbeleid en worden verder buitenbeschouwing gelaten.

Samenvattend ziet de gemeente het behoud en het versterken van de identiteit, de beleving en de gastvrijheid als een van haar hoofdpunten. De gemeente wil het verhaal van Nederweert uitdragen, waarbij wordt ingezet op de identiteit en specifieke kenmerken van de verschillende kernen. Erfgoed vormt per definitie de identiteit en beleving van de kernen. De gemeente is trots op haar identiteit en zet in op het behoud en het versterken van monumentale en beeldbepalende bebouwing. Daarbij dient een goede balans te worden gezocht tussen benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving. Voor Nederweert

als hoofdkern wordt een aantrekkelijk, samenhangend levendig en toekomstbestendig centrum geambieerd. Volgens de ontwikkelingsvisie draagt de inrichting van het openbaar gebied en de uitstraling van monumentale panden bij aan de beleving.

2.5 Betrokkenheid van de gemeenteraad als onderlegger voor erfgoedbeleid

Eind augustus 2024 heeft een informatieavond over het erfgoedbeleid aan de gemeenteraad plaatsgevonden. Tijdens deze informatieavond is ook stil gestaan bij de erfgoedambitie van de gemeenteraad. Hoewel er tijdens de informatieavond geen richtinggevende uitspraken zijn gedaan is uit de reacties op en discussies naar aanleiding van de presentatie gebleken dat er sprake is van een bovengemiddelde ambitie. We concluderen dat er vanuit de gemeenteraad derhalve een behoorlijk draagvlak aanwezig is voor behoud en de ontwikkeling van het cultuurhistorische erfgoed. Het erfgoed van Nederweert krijgt daarmee de aandacht die het verdient.

2.6 Beleidslijnen

De combinatie van de onderstaande drie basisbestanddelen vormen de basis voor het te formuleren beleid:

- het aangegeven ambitieniveau en de visie van het gemeentebestuur
- de ontwikkelingen en regelgeving op nationaal niveau en
- de lokale gegevens en karakteristiek van de gemeente

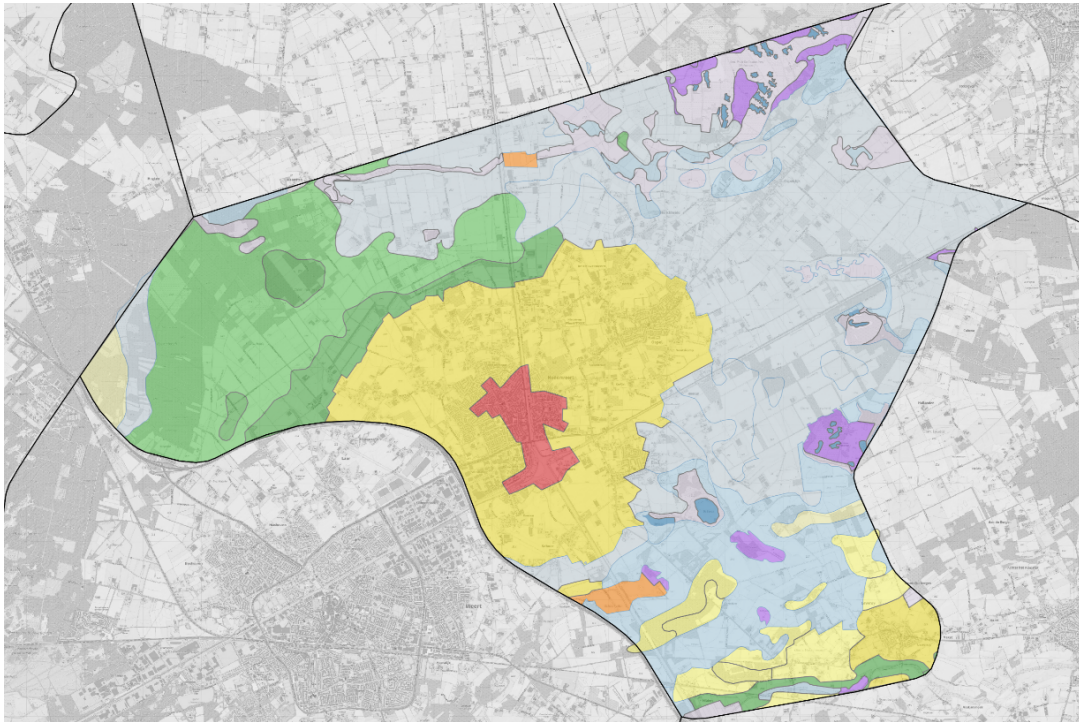
Dit beleid is in deze nota puntsgewijs verder uitgewerkt, waarbij is gekozen voor een drietal speerpunten c.q. beleidslijnen, te weten:

1. (h)erkennen van erfgoed
2. verbeteren van de kwaliteit van en duurzaamheid van erfgoed
3. de beleving van erfgoed

(H)erkennen van erfgoed

Afb. 11. Het Sarsven gefotografeerd in de winter

Afb. 12. De te beschermen veengebieden in donkerpaars en deel lichtpaars

3. (H)erkennen van erfgoed

3.1 Inleiding

Hoewel de gemeente het liefst met bewustwording en draagvlakvergroting het behoud van het erfgoed wil bewerkstelligen, gaat deze paragraaf voornamelijk over de wijze van bescherming van erfgoed. Tot voor kort vond de bescherming van erfgoed met name plaats door aanwijzing van rijksmonumenten op basis van de Monumentenwet/ Erfgoedwet en gemeentelijke monumenten op grond van een gemeentelijke verordening. Daarbij wordt opgemerkt dat het Rijk zich steeds verder terugtrekt en vooral kaderstellend is. Er worden slechts nog sporadisch nieuwe rijksmonumenten aangewezen. Dit betekent dat de verantwoordelijkheid voor het aanwijzen van erfgoed vooral bij de gemeentelijke overheid is komen te liggen. De beleidsbrief "Modernisering van de Monumentenzorg" van enkele jaren geleden en de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024, heeft verandering gebracht in de wijze van beschermen van cultureel erfgoed. De beleidsbrief "Modernisering van de Monumentenzorg" gaat uit van bescherming van erfgoed in bestemmingsplannen. In het kader van de Omgevingswet, worden gemeenten verplicht om een omgevingsplan vast te stellen waarin de regels over de fysieke leefomgeving en ook het ruimtelijke erfgoed worden opgenomen.

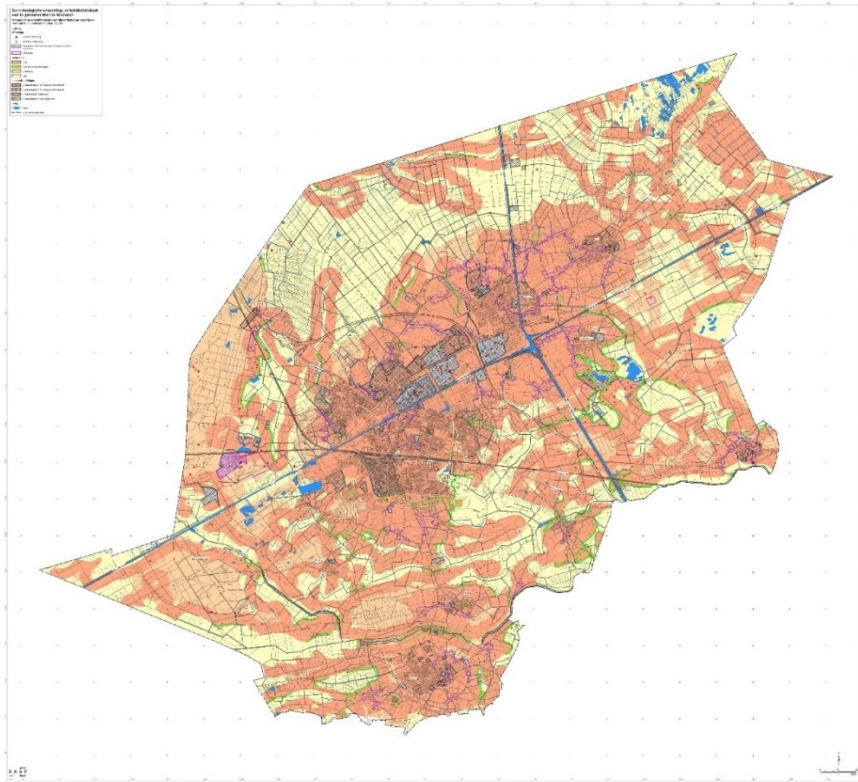
Alvorens tot bescherming van erfgoed kan worden overgegaan, is het noodzakelijk om een alles omvattende inventarisatie, selectie en waardering van ruimtelijk erfgoed te verrichten. Dit beleidsitem is met name gericht op de totstandkoming en diepgang van de inventarisatie en selectie van het ruimtelijk erfgoed. De bescherming zal gaan plaatsvinden door in het omgevingsplan regels en voorwaarden op te nemen. Beschermen van erfgoed betekent overigens niet dat er niks meer mag veranderen aan een beschermd object. Als de cultuurhistorische of monumentale waarden van een pand of ander erfgoedelement worden gerespecteerd is het geen probleem om wijzigingen aan te brengen. Bij een vergunningsaanvraag wordt getoetst of deze waarden niet onevenredig worden aangetast. Als dat wel het geval is, vind een belangenafweging plaats, waarbij wordt gekeken of de (andere) belangen (van de eigenaar) dermate zwaarwegend zijn dat zij aantasting van de cultuurhistorische waarden rechtvaardigen. Ten aanzien van de bescherming van erfgoed wordt maatwerk verricht. Er wordt niet meer beschermd dan strikt noodzakelijk is voor het behoud van cultuurhistorische waarden. In de navolgende paragrafen is per categorie erfgoed de voorgestelde bescherming aangegeven.

3.2 Aardkundige waarden

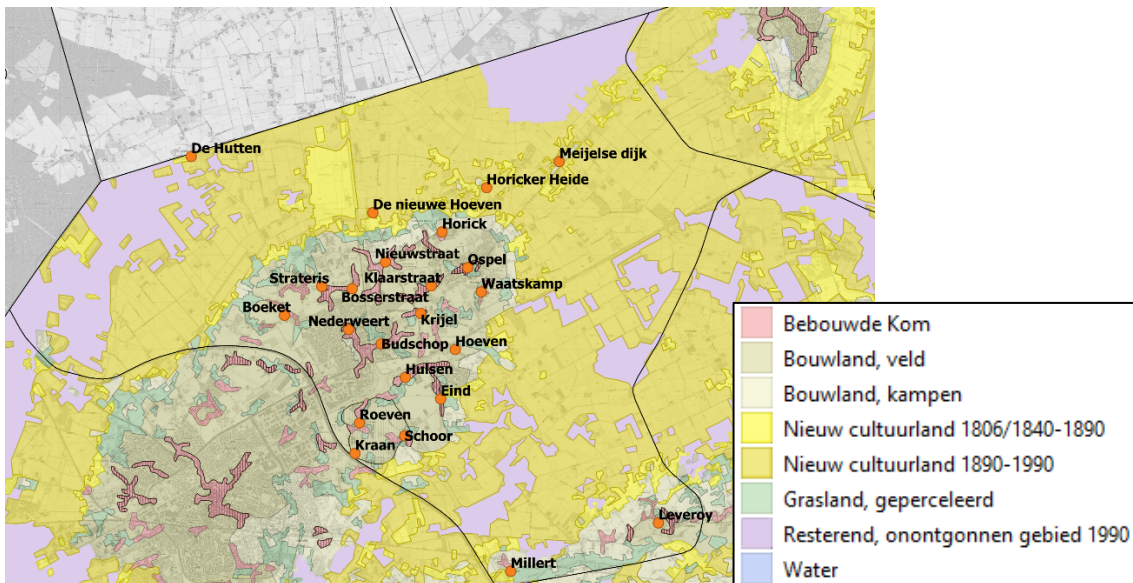
Voor wat betreft de aardkundige waarden zijn vooral de restanten van het hoogveen van belang. Deze zijn over het algemeen te vinden in de gebieden die reeds als Natura 2000 gebied zijn aangewezen en beschermd. Het betreft de lichte en donkere paarse vlakken op de bodemkaart (afb 12).

3.3 Archeologie

Het archeologiebeleid van Nederweert dateert uit 2010. Het beleid is samen met de gemeente Weert opgesteld. Dit houdt verband met het feit dat Weert en Nederweert zijn gelegen op het dekzandgebied dat als een eiland in de laag gelegen Roerdalslenk met moerassen lag en de (archeologische) kenmerken van beide gemeenten overeenkomen. Het archeologiebeleid is vanaf 2010 grotendeels geïmplementeerd in de bestemmingsplannen van de gemeente Nederweert. Voor de plaatsen waarvoor geen archeologie is opgenomen in bestemmingsplan geldt een vangnetbepaling in de Erfgoedverordening van Nederweert, die thans onderdeel uitmaakt van het tijdelijke omgevingsplan. De beleidskaart archeologie werd in 2017 nog eens geactualiseerd. In deze beleidskaart zijn de onderzoeken die plaats hebben gevonden in de periode 2008-2016 verwerkt. Op basis hiervan zijn een groot aantal locaties gedeeltelijk of volledig vrijgegeven. In een bijzonder geval heeft onderzoek geleid tot bescherming.

Afb. 13. De in 2017 geactualiseerde archeologische verwachtings- en beleidskaart

Afb. 14. Het cultuurlandschap van Nederweert. De op de kaart gearceerde gebieden zijn gebieden waarvan de verkaveling sinds het begin van de 19^e eeuw matig is veranderd. Het betreft met name de nederzettingen die in het begin van de 19^e eeuw reeds aanwezig waren, maar ook het gebied rondom Roeven, Kraan en Schoor.

Het betreft een terrein met goed geconserveerde resten uit de steentijd aan de Tungelroyse beek te Mildert dat is aangewezen tot beschermd rijksmonument. Daarnaast is in het geactualiseerde archeologiebeleid van 2017 niet in Archis gemelde informatie afkomstig van lokale deskundigen, heemkundigen en amateurarcheologen opgenomen.

In het vastgesteld beleid is onder andere opgenomen dat de archeologische verwachtings- en beleidskaarten (bij voorkeur) eens in de vijf jaar worden geactualiseerd. Voor de toepassing ervan in het ruimtelijke beleid is het immers noodzakelijk dat archeologische informatie up-to-date blijft en gemakkelijk toegankelijk is. Tevens is dat het moment om het archeologische beleid te evalueren.

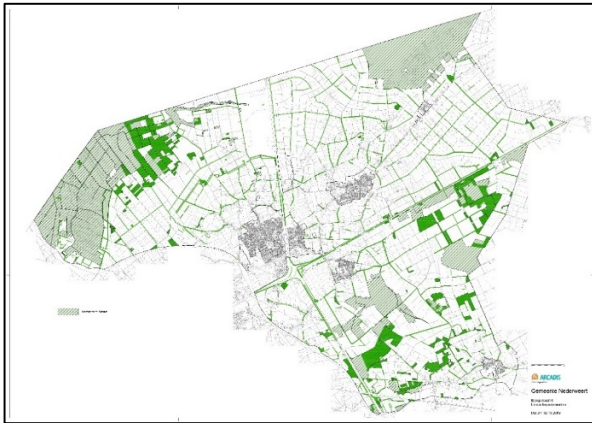
Binnenkort zal een vertaalslag moeten worden gemaakt van het archeologiebeleid naar het omgevingsplan. Om het archeologische bodemarchief goed in het omgevingsplan te kunnen verankeren is het wenselijk om de uit 2017 daterende verwachtings- en beleidskaarten te actualiseren en eveneens het archeologiebeleid tegen het licht te houden en te herzien. De actualisatie van het archeologiebeleid moet in het omgevingsplan duidelijkheid geven over de doelstellingen en uitgangspunten van het beleid en de fysieke bescherming van archeologisch waarden. De archeologische “monumenten” en verwachtingen zullen in het omgevingsplan worden opgenomen. Voor archeologische “monumenten” wordt in het omgevingsplan een verbod opgenomen om verstoring tegen te gaan. Voor de verschillende archeologische verwachtingen zullen, afhankelijk van de omvang van de ingreep in de bodem, onderzoeksverplichtingen in het omgevingsplan worden opgenomen.

3.4 Cultuurlandschap

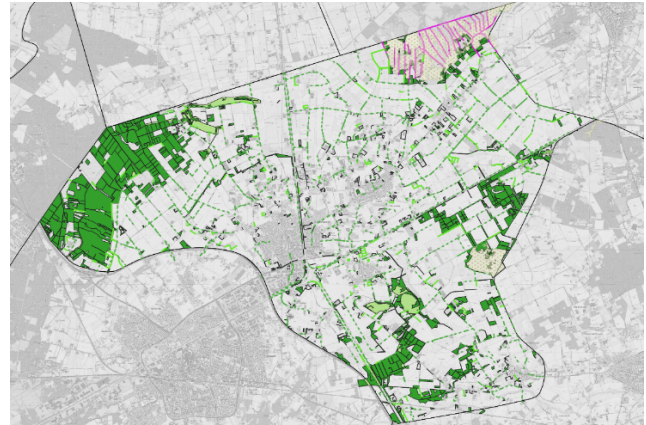
Het cultuurlandschap van Nederweert is gerelateerd aan de bodemopbouw. In de Omgevingsvisie van het buitengebied zijn de verschillende cultuurlandschappen reeds voor een deel beschreven. Het betreft de oude bouwlandgebieden op het “eiland van Weert en Nederweert”, het jonge ontginningslandschap, het beekdal van Leveroy en Mildert, de bosgebieden en het mozaïeklandschap en de grootschalige natuurgebieden in de vorm van bossen en restanten van de (hoog)veengebieden. Het spreekt voor zich dat de oude bouwlanden die zijn gelegen op de hoge zandgronden de oudste laag van het cultuurlandschap vormen. Anderzijds is het natuurlijk zo dat iedere periode en gebied zijn eigen kwaliteiten heeft, die ook in de Omgevingsvisie buitengebied al voor een deel zijn aangeduid. Hoewel historisch geografen er vroeger vanuit gingen dat de waarden van het landschap verloren gingen op het moment dat er een ruilverkaveling plaatsvond, is men er thans van doordrongen dat ook deze ontwikkelingsfase van het landschap zijn eigen kwaliteiten kent. Zo kregen wegen veelal een bochtig verloop en werden ze voorzien van bomen. Dit om zoveel mogelijk te refereren aan de gebiedseigen kenmerken.

Het is wenselijk om aan te geven in welke delen van de verschillende gebieden het oorspronkelijke cultuurlandschap gaaf bewaard is gebleven. Deze gebieden willen we waar mogelijk ook graag zo houden en waar nodig/mogelijk herstellen en versterken. Omdat we zoveel mogelijk maatwerk willen leveren en inwoners niet onnodig willen belasten met regels, is het over het algemeen niet noodzakelijk om voor de bovengenoemde gebieden in het omgevingsplan een integrale bescherming te regelen.

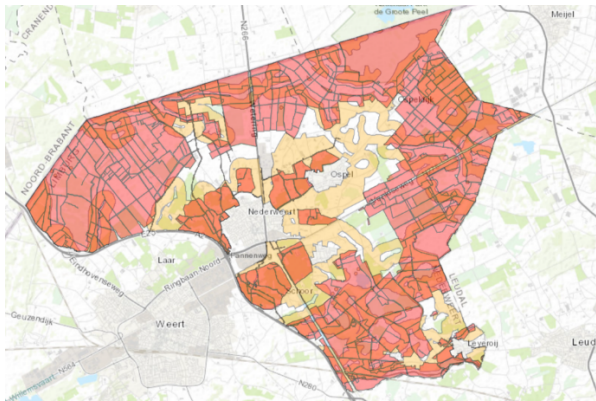
Dit is op dit moment in het bestemmingsplan Buitengebied wel het geval. Voor nagenoeg het hele buitengebied geldt een aanlegstelsel. Wij willen dit beperken tot de waardevolle elementen. Wel zullen voor de betreffende gebieden in het omgevingsplan regels worden opgenomen ten aanzien van het (historisch) grondgebruik (aanduiding/ werkingsgebied “waarde - behoud cultuurlandschap”). Op basis hiervan zal het bijvoorbeeld niet meer zondermeer toegestaan zijn om grasland om te zetten in akkerland en andersom. Daarnaast zal het hooggewaardeerde cultuurlandschap vooral een signalerende en inspirerende functie krijgen, die als zodanig in het omgevingsplan zal worden opgenomen.

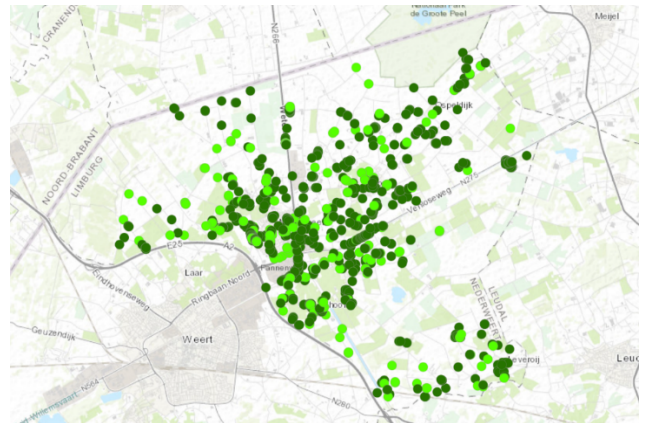
Afb. 15. Kaart met groen- en landschapselementen behorende bij bestemmingsplan buitengebied

Afb. 16. Historische groen- en landschapselementen waarvan de data afkomstig zijn van de RCE en provincie

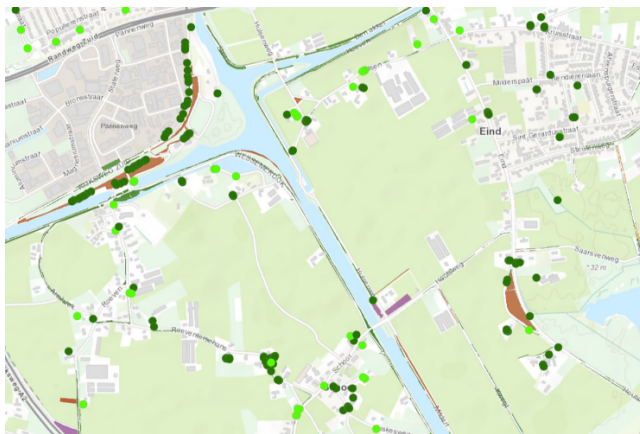

Afb. 17. Kaart met gebieden waarvoor op basis van het oude bestemmingsplan buitengebied en het tijdelijke omgevingsplan een aanlegstelsel geldt.

Afb. 18. Kaart monumentale bomen (donkergroen) en overige waardevolle bomen (licht groen)

- bomenrij
- gemengd bos
- houtwal
- loofbos
- bloemrijke berm
- kaphout

Ab. 19. Uitsnede uit de APV kaart van de gemeente met daarop de beschermde landschapselementen (zie ook legenda) en beschermde bomen.

3.5 Groen- en landschapselementen

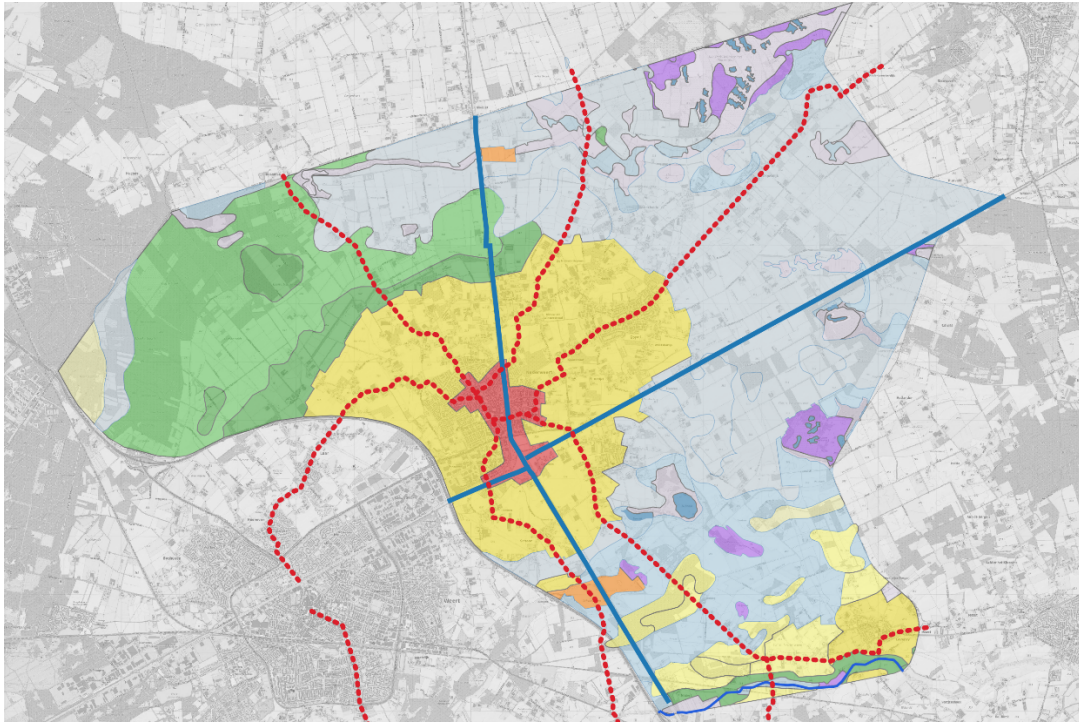
Hoewel deze paragraaf is aangeduid als “groen- en landschapselementen” gaat het niet alleen om elementen in het landschap, maar ook landschapsgebieden, groepen en solitaire objecten. Deze zaken krijgen, waar noodzakelijk en wenselijk in het omgevingsplan een bescherming.

Er zijn al veel gegevens voor handen. Zo is in het verleden een kaart opgesteld met landschapselementen, welke deel uit maakt van het voormalige bestemmingsplan buitengebied. De landschapselementen waren op basis van het voormalige bestemmingsplan beschermd en zijn thans beschermd op basis van het tijdelijke omgevingsplan. Betreffende landschapselementen zijn samen met de monumentale en waardevolle bomen opgenomen op de APV kaart, die bescherming geeft aan de betreffende bomen. Op deze kaart zijn tevens de gebieden aangewezen waarvoor in het voormalige bestemmingsplan buitengebied en in het huidige tijdelijke omgevingsplan een aanlegvergunningstelsel geldt. Daarnaast is veel data van de Rijksdienst voor het cultureel erfgoed (RCE) en de provincie Limburg beschikbaar.

Uitgangspunt is behoud van de vastgestelde cultuurhistorische kenmerken en waarden in het landschap, van groen- en landschapselementen en de bomen en struiken. Er wordt ingezet op zoveel mogelijk herstel en versterking van historische structuren en waardevolle gebieden. Landschapsgebieden, groen en landschapselementen en solitaire waardevolle bomen krijgen in het omgevingsplan de aanduiding c.q. het werkingsgebied “historisch waardevol groen”. In principe is voor alle werkzaamheden aan historisch waardevol groen en landschap, die het normale onderhoud te boven gaan, een vergunning nodig. We proberen echter de werkzaamheden waarvoor vergunning nodig is zoveel mogelijk te beperken, door de bescherming niet op grotere gebieden te leggen dan strikt noodzakelijk is. De afweging of werkzaamheden wel of niet toelaatbaar zijn zal bij de vergunningaanvraag moeten plaatsvinden. Het spreekt voor

zich dat daarbij met zeer waardevolle gebieden, elementen en objecten met een hoge mate van gaafheid, authenticiteit en historische betekenis, voorzichtiger moet worden omgesprongen dan met jongere landschapselementen. Uitgangspunt is behoud van de vastgestelde cultuurhistorische kenmerken en waarden van de groene structuur en bomen.

Vanuit de bescherming in het omgevingsplan zal voor een beschrijving van de karakteristieken en waarden van het gebied en landschapselementen en andere waardevolle groenobjecten te zijner tijd worden doorverwezen naar een uitgebreidere beschrijving waaraan prioritaire aanbevelingen en specifieke randvoorwaarden zijn gegeven voor beheer en onderhoud. Zo geldt o.a. het behoud van oude regionale variëteiten en voor oude heggen en houtsingels het op traditionele wijze blijven snoeien van deze groenelementen. Bij zeer waardevolle groenelementen zal, vanwege de cultuurhistorische en veelal ook ecologische waarden, de aanbeveling gedaan worden om - evenals bij gebouwen - voorafgaand aan het plannen en de uitvoering een quickscan-onderzoek te verrichten naar de waarden van het groen in relatie tot vitaliteit. Daarnaast geldt dat voor een goed beheer en onderhoud het zeker bij groen- en landschapselementen zaak is om de eigenaren bewust te maken van de bijzondere waarde van hun eigendom. Het behoud en herstel van landschapselementen kan mogelijk met verwijzingen naar geldende subsidieregelingen van o.a. de provincie worden gestimuleerd. Voor wat betreft de landschapsgebieden en landschapselementen die eigendom zijn van de gemeente heeft de gemeente een voorbeeldfunctie ten aanzien van goed beheer en versterken van de waarden.

Afb. 20. De interlokale wegen en water geprojecteerd op de ondergrond van de bodem

Afb. 21. Overzichtskaart met de totale historische infrastructuur.

3.6 Historische infrastructuur

Hoewel de meeste elementen van de historische infrastructuur eigendom zijn van de gemeente en hogere overheden, zijn ook overheden niet altijd op de hoogte van de historische waarden van wegen, paden, waterlopen etc. Dat geldt ook voor particuliere grondeigenaren. Voor de bescherming van de historische infrastructuur wordt in het omgevingsplan een aanlegvergunningstelsel opgenomen. Behoudens de cultuurhistorische waarden zullen in de tabel met waardevolle infrastructurele elementen ook aanbevelingen en randvoorwaarden voor behouden worden opgenomen, welke gezamenlijk het toetsingskader voor de vergunningsaanvraag vormen.

Bij de meeste wegen is het wenselijk om alleen het tracé behouden, terwijl bij sommige wegen ook het historische profiel van de weg nog aanwezig is. Zo hebben bijvoorbeeld enkele wegen de benaming “dijk”. Dit zijn echter geen dijken in letterlijke zin, maar wegen door een natgebied die verhoogd werden aangelegd. Daar waar deze verhoogde ligging nog aanwezig en herkenbaar is, is het wenselijk om het verhoogde profiel van de weg ten opzichte van zijn omgeving te handhaven. Ook is bij sommige wegen nog de historische oppervlakte verharding aanwezig. Het spreekt voor zich dat hier sprake is van een hogere mate van gaafheid en herkenbaarheid, die we zoveel mogelijk willen behouden. Voor historische water(wegen) is over het algemeen alleen de bescherming van het tracé van toepassing. Daarnaast zijn bijvoorbeeld de tegen het noordelijke deel van de Zuid-Willemsvaart gelegen vloeiveiden en weteringen als bijzondere elementen aan te merken. De weteringen zijn aangelegde gegraven watergangen voor de afwatering van laagveengebieden. Hiervoor zal een bescherming op maat worden gekozen.

Soms is het wenselijk om een verdwenen tracé (zonder reconstructie) opnieuw zichtbaar of herkenbaar te maken. Ook kan het wenselijk zijn om bij herinrichting van bijvoorbeeld straten of driesen in een historische nederzetting, de herinrichting te inspireren op de historische situatie en daarop ook de materialen aan te passen. Daardoor wordt de beleving van de historische nederzetting zowel voor inwoners als toeristen versterkt. Ten aanzien van aanbevelingen en randvoorwaarden onderscheiden we:

- het behoud van het historische tracé
- het behoud van het historische (weg)profiel al dan niet met bermen en taluds
- het behoud van de historische verharding
- de aanbevelingen tot het terugbrengen van de historische situatie en/of materiaalgebruik.

3.7 Historische nederzettingsstructuren

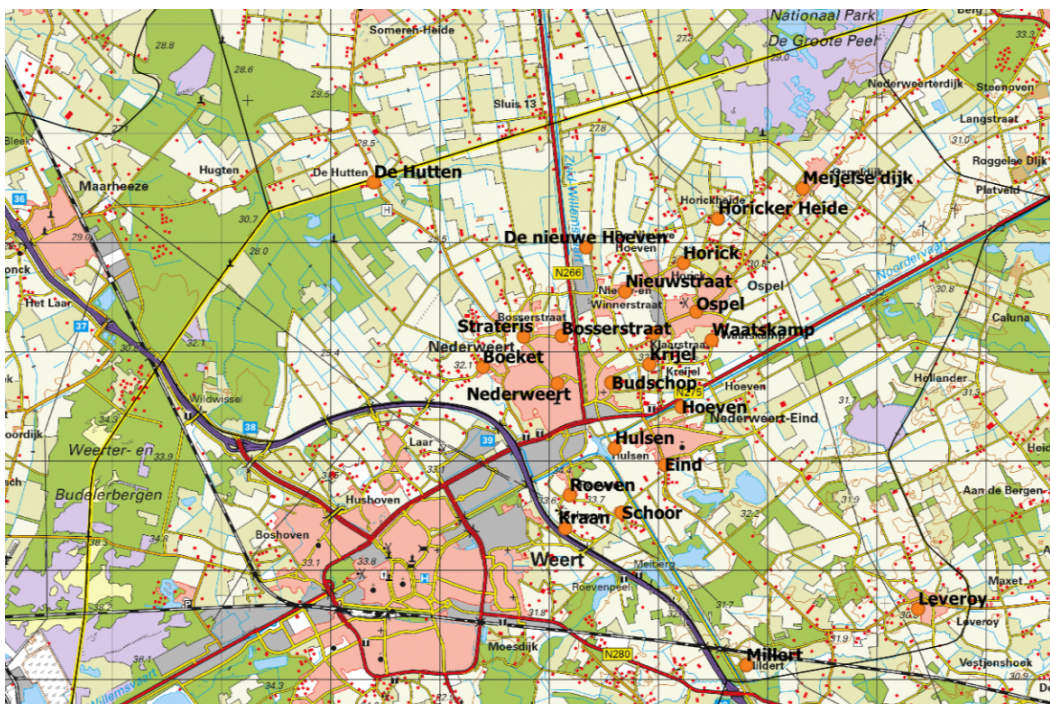
De nederzettingen van de gemeente Nederweert zijn nagenoeg allemaal gelegen op de hogere zandgronden van het “eiland van (Neder)Weert” en langs de Tungelroyse beek. Nederweert, Ospel en Leveroy, waren relatief gezien grotere nederzettingen, waarvan de kern Nederweert een centrumfunctie vervulde. Voor de rest was er sprake van kleine gehuchten van enkele boerderijen en huizen. Een groot deel van deze oorspronkelijk kleine gehuchten is inmiddels opgegaan en versmolten tot o.a. de huidige kern Nederweert.

Het is zaak om bij een uit te voeren inventarisatie te onderzoeken welke oude kernen en gehuchten nog herkenbaar zijn en of de historische structuur en inrichting van het gebied nog bewaard is gebleven.

Het is wenselijk om de historische karakteristiek van deze gebieden waar mogelijk te behouden en waar nodig te beschermen. Daarbij moet worden gedacht aan het behoud van de historische stedenbouwkundige korrel en karakteristieke ingetogen architectuur. Ook kan de inrichting van dit soort gebieden in de toekomst met een knipooq naar de historische situatie plaatsvinden.

Afb. 22. Kaart met de ligging en omvang van de historische kernen en gehuchten.

Afb. 23. Kaart met de ligging van de historische kernen en gehuchten ten opzichte van de huidige bebouwing. Vele historische gehuchten zijn opgeslokt door de huidige bebouwing.

De eventuele bescherming van dit soort historische nederzettingsstructuren en stedenbouwkundige ensembles is echter altijd maatwerk. Per gebied zullende de karakteristieken en waarden worden vastgelegd ter behoud en versterking van de cultuurhistorische waarden. Deze gebieden krijgen in het omgevingsplan de aanduiding/ het werkingsgebied “waardevol gezicht of ensemble”. Ook is het mogelijk en wenselijk om de geselecteerde zeer waardevolle nederzettingsstructuren aan te wijzen tot gemeentelijk dorpsgezicht.

Het voornaamste doel hiervan is de inwoners van de gebieden bewust te maken van de bijzondere waarden van de gebieden en het feit dat hier voorzichtig mee moet worden omgesprongen. De meest bijzondere onderdelen in het gebied zullen een afzonderlijke bescherming krijgen, zoals de waardevolle gebouwen, waardevolle kleine gebouwde elementen (kruisen en kapellen), beeldbepalende bomen en groen, etc. Voor de overige onderdelen van het gezicht of ensemble worden voorschriften ontwikkeld die de onderlinge ruimtelijke historische samenhang, de belevingswaarde en het historische beeld beschermen en versterken, waarbij de onderstaande uitgangspunten gelden:

- de openbare ruimte krijgt bij herinrichting van het gebied een inrichting die is afgestemd op de cultuurhistorische karakteristiek van het gebied.
- voor gebieden met de aanduiding/ het werkingsgebied “waardevol gezicht of ensemble” geldt een verhoogd welstandniveau, waarbij wordt getoetst aan de karakteristiek van het gebied.
- bij het slopen van gebouwen en bouwwerken wordt door middel van een aanvraag om omgevingsvergunning getoetst of de cultuurhistorische waarden hierdoor niet onevenredig worden aangetast.
- bij nieuwbouw of verbouw van gebouwen en bouwwerken moet het nieuwbouwplan worden aangepast (gothoogte, dakrichting, geleding, materiaal en kleurgebruik) aan de historische karakteristiek van het gebied.

Afb. 24. De Kerkstraat is de historische kern van Nederweert

Waardering monumentaal bouwwerk of gebouw

Kerngegevens

Nummer:	S005
Naam:	N.v.t.
Adres:	Houterend 95
Plaats:	Stein
Bouwstijl:	Eclecticisme
Kerndatering:	Bouwvergunning 1917, gevelopschrift 1925.
Oorspronkelijke functie:	woonhuis

Typering

Decoratief gepleisterd vrijstaand woonhuis uit 1925. Het pand bestaat uit een zadeldak en ligt evenwijdig aan de weg. De voorgevel heeft drie trav gepleisterde lisenen in zuilmotief (met o.a. voluten en guirlandes) in gevel doormiddel van een horizontaal gepleisterde lijst ter plaatse van onderverdeling. De ramen en voordeur zijn voorzien van decoratief gepleisterde deurnijlustingen. Onder de goot is een decoratieve gepleisterde lijst a segmentboogvormige houten T-vensters met glas in lood. De entree met bovenlicht met glas in lood.

Waardering

Het object is cultuurhistorisch waardevol vanwege zijn historisch-ruimtelijke samenhang, architectuurhistorische, en / of architectonische waarden en/of (cultuur)historische waarden en meer in het bijzonder omdat:

Cultuurhistorie

- Het pand is van betekenis voor de plaatselijke geschiedenis als uitdrukking van een sociaal-economische en ruimtelijke ontwikkeling.

Situationele en ensemble waarden

- Het pand is van betekenis als onderdeel van en is ondersteunend aan de historische nederzettingstructuur, waarvan de oorspronkelijke ruimtelijke structuur nog herkenbaar aanwezig is.
- De bouwmasa heeft mede in relatie tot zijn omgeving een bijzondere beleving en is belangrijk voor de identiteit van de omgeving.

Vormgeving en architectonische waarden

- Het pand is van architectonische betekenis in relatie tot het ontwerp en de compositie van de voorgevel die van betekenis is vanwege de esthetische kwaliteit.

Gaafheid en herkenbaarheid

- Het pand bezit een hoge mate van (architectonische) gaafheid. Het object wekt een oorspronkelijke indruk of heeft veranderingen ondergaan waarbij het oorspronkelijke beeld herkenbaar is gebleven.

Zeldzaamheid

- Het object bezit een architectuurhistorische zeldzaamheid vanwege de bijzondere detaillering, de ornamenten en de gaafheid in relatie tot het ouderdom

Waardevolle elementen:

- Het decoratieve pleisterwerk van de gevels.
- De nog oorspronkelijke ramen met glas-in-lood.
- De decoratieve oorspronkelijke voordeur

Uitgangspunten voor wijzigingen aan het object:

- Behoud van de historische bouwmasa.
- Behoud van de dakvorm en richting.
- Behoud van de compositie van de gevels.
- Behoud van de waardevolle elementen van de gevels.
- Behoud van de oorspronkelijke ramen en voordeur, (indeling, materiaalgebruik en detaillering).

Bescherming:

De bouwmasa, de gevels en waardevolle elementen van het op de verbeelding aangegeven bouwvlak.

Afb. 25. Voorbeeld van maatwerk beschrijving en bescherming van een pand

3.8 Gebouwen

Inleiding

De gemeente Nederweert heeft in het verleden reeds 86 objecten aangewezen tot gemeentelijk monument. Daarnaast zijn er een aantal panden aanwezig die weliswaar niet de kwaliteiten hebben van gemeentelijk monumenten maar wel in historische en ruimtelijke zin beeldbepalend zijn. Tot slot is er nog een groep van gebouwen die in historische zin beeld- of ruimtelijk ondersteunend zijn. Beschermen hoeft overigens niet altijd te betekenen dat een pand moet worden aangewezen als gemeentelijk monument. Een beperktere (planologische) bescherming is voor de laatste groepen van gebouwen ook mogelijk. Bij inventarisatie, selectie en waardering van gebouwen maken we derhalve onderscheid in een drietal categorieën:

- panden en objecten met hoge en zeer hoge waarden (monumentaal)
- panden en objecten met positieve waarden (beeldbepalend)
- panden en objecten met basiswaarden (beeld ondersteunend)

Panden en objecten met hoge en zeer hoge waarden (monumentaal)

De panden en objecten met hoge en zeer hoge waarden zijn in hoge mate gaaf en authentiek bewaard gebleven. Ze hebben op lokaal niveau vergelijkbare kwaliteiten en waarden als rijksmonumenten en zijn in hun geheel beschermenswaardig. Zoals reeds vermeld zijn in het verleden reeds 86 panden of bouwwerken aangewezen tot beschermd monument. Er is echter gebleken dat er nog een groot aantal panden aanwezig zijn, die geen enkele vorm van bescherming genieten maar wel belangrijk zijn voor de historie en het karakter van de verschillende kernen van Nederweert. Dit geldt o.a. voor een aantal hallenhuizen, de oudste nog aanwezige woonhuis/boerderijtjes in Nederweert. Omdat deze panden niet zijn beschermd kan de eigenaar van deze panden zondermeer een “sloopvergunning” aanvragen en moet een dergelijke vergunning ook worden verleend.

Een aantal voor Nederweert historisch belangrijke panden wordt hierdoor mogelijk bedreigd. Om dit te voorkomen is het wenselijk om op korte termijn een inventarisatie te doen van dit bedreigd erfgoed, om het vooruitlopend op de inventarisatie en selectie van overige panden en bouwwerken een (voor)bescherming te geven. Dat kan mogelijk met gebruikmaking van artikel 11 van de erfgoedverordening Nederweert 2024 (aanwijzing voorlopig gemeentelijk monument) die recent nog is herzien. Deze erfgoedverordening is bij inwerkingtreding van de omgevingswet als “bruidsschat” opgenomen in het tijdelijke omgevingsplan. De verordening biedt bescherming aan de aangewezen gemeentelijke monumenten maar ook de mogelijkheid om nieuwe gemeentelijk monumenten aan te wijzen.

Panden en objecten met positieve waarden (beeldbepalend)

De panden en objecten met positieve waarden zijn in historische zin zowel ruimtelijkbepalend als beeldbepalend. Ze dragen in hoge mate bij aan de beleving van de historische nederzettingsstructuren en het

cultuurhistorisch waardevolle landschap. Het zijn panden en objecten met een mindere mate van gaafheid en authenticiteit dan de panden en objecten met (zeer) hoge waarden. Vaak zijn de oorspronkelijke details verloren gegaan doordat ramen bijvoorbeeld vervangen zijn of de indeling is gewijzigd. De historische verschijningsvorm, architectuur, gevelindeling en gevelornamenten zijn over het algemeen wel gaaf bewaard gebleven en als zodanig in cultuurhistorische zin van belang. Voor deze categorie geldt het uitgangspunt dat behoud, herstel en versterking van het ruimtelijk historisch gevelbeeld en/of hoofdvormen is gewenst. In de aan deze kwalificatie te koppelen regelgeving kan het een uitgangspunt zijn dat alleen de buitenkant van het gebouw is beschermd en dat een vergunning aangevraagd moet worden bij sloop. Dit geldt zowel voor het hele gebouw, als voor onderdelen. Het uitgangspunt is om het gebouw, of onderdelen daarvan, te behouden. Voor wat betreft verbouw, aanbouw, schilderen of wijzigen van een karakteristiek gebouw kunnen in principe de regels gelden die voor andere gebouwen ook gelden.

Afb. 26. Nederweert bezit de oudste waterkrachtcentrale van Nederland, die gelegen bij sluis 15 van de Zuid-Willemsvaart

Afb. 27. Ook de trafo uit 1926 nabij sluis 15 is klein

Panden en objecten met basiswaarden (beeld ondersteunend)

De panden met basiswaarden, zijn met name beeld of ruimtelijk ondersteunend. Deze gebouwen kunnen met name van belang zijn in combinatie met de cultuurhistorische, waardevolle omgeving in de oude, historische kernen en het waardevolle cultuurlandschap. Ze zijn dus ondersteunend aan een historisch ensemble. Voor deze categorie geldt dan het behoud van de bestaande bouwmassa, de goothoogte, dakvorm en -richting. Ook de kleur en het materiaalgebruik van de gevels en daken kunnen daarbij van belang zijn.

Bouwhistorische verwachting en te verwachten monumentale waarden in het interieur

Naast waardering van de bouwwerken is het, waar relevant, ook wellicht raadzaam om een bouwhistorische verwachting aan panden en objecten toe te kennen. Dit kan wenselijk zijn bij gebouwen die niet zijn aangewezen als gemeentelijk monument, waardoor het interieur niet is beschermd. Op basis van historisch kaartmateriaal en de uiterlijke kenmerken van deze gebouwen kan soms worden aangenomen dat het pand mogelijk een oude kern bevat waarin bijvoorbeeld oude kelders, schouwen of constructieonderdelen, zoals balklagen of oude kapconstructies nog aanwezig zijn. Panden waar we bouwhistorische waarden verwachten, worden bij interne verbouwing door de gemeente bezocht om te kijken of er inderdaad sprake van waarden is. In dat geval kan met de eigenaar in overleg worden getreden om de eigenaar bewust te maken van de waarden van de waardevolle onderdelen van het pand en te motiveren om op zorgvuldige wijze hiermee om te gaan.

Maatwerk bescherming

Hierboven zijn de globale uitgangspunten voor bescherming van de bovengenoemde categorieën aangegeven. De bescherming is echter maatwerk. In het omgevingsplan kunnen slechts algemene uitgangspunten per categorie worden aangegeven. Voor het maatwerk is het wenselijk om te zijner tijd voor elk pand een (korte) beschrijving te maken waarin de monumentale waarden zijn omschreven en waarin is gemotiveerd waarom een pand voor bescherming in aanmerking komt. Daarnaast worden in de beschrijving de waardevolle elementen en specifieke uitgangspunten voor wijzigingen opgenomen. Deze beschrijving, die in juridische zin wordt gekoppeld aan de regels in het omgevingsplan, schept duidelijkheid en rechtszekerheid aan de eigenaar en vormt een toetsingskader voor de gemeente.

Beschermingszone

Rijksmonumenten zijn beschermd op grond van de Erfgoedwet. Wijzigingen in de omgeving van een rijksmonument kunnen echter ook de visueel historische beleving en waarden van het monument aantasten. Dit geldt ook voor de panden die door de gemeente in het omgevingsplan worden beschermd. Om deze reden is het wenselijk om in het omgevingsplan, afhankelijk van de aard en situering van het rijksmonument of gemeentelijk beschermd pand een “beschermingszone” te creëren om visuele aantasting van het pand of object te voorkomen.

3.9 Klein gebouwd erfgoed

Behoudens woningen, boerderijen en andere gebouwen is er ook klein erfgoed dat van waarde is. Het betreft kruisen en kapellen maar ook andere kleine gebouwde elementen zoals tuinmuren, straatmeubilair (o.a. pompen), bakhuisjes, etc. Niet al deze elementen zijn even waardevol, maar wel kenmerkende elementen in de dorpen en het landschap en om deze reden behoudenswaardig. Er zijn echter ook objecten met een zeer hoge mate van gaafheid en authenticiteit. In het omgevingsplan worden voorschriften tot behoud van deze elementen opgenomen. Daarbij zal waar nodig maatwerk worden geleverd ten behoeve van het behoud van authenticiteit.

Consequenties aanwijzing

De Fabels

- U mag niks meer aan uw pand veranderen
- U wordt geconfronteerd met extra procedures

Afb. 28. Veel eigenaren van te beschermen panden zijn in de veronderstelling dat er niks meer aan het pand mag worden veranderd en dat zij te maken krijgen met allerlei extra procedures; dat is echter niet het geval.

3.10 Bewustwording en draagvlak

Het belangrijkste instrument tot behoud van erfgoed blijft echter het creëren van bewustwording en draagvlak bij inwoners en eigenaren van erfgoed. Veel erfgoed wordt niet als zodanig herkend en als gewoon ervaren. Inwoners zijn zich niet altijd bewust van de bijzondere kwaliteiten die van het erfgoed uitgaan. Op het moment dat één of meerdere belangrijke historische gebouwen of andere relictten verdwenen zijn, ontstaat het besef. Maar dan is het vaak te laat. Immers geldt “weg is weg”.

De laatste jaren is zowel in maatschappelijke als in politieke zin een kentering ten aanzien van erfgoed waar te nemen. Omdat meer mensen hun vrije tijd in de directe woon- en leefomgeving doorbrengen, is er ook steeds meer aandacht voor de kwaliteit en identiteit van die omgeving. De historische belevingswaarde is een belangrijke factor voor mensen om zich thuis te voelen in hun omgeving. De cultuurhistorische waarden kunnen dienen voor het versterken van de eigen identiteit van een kern. “Het vertellen van het verhaal van de plek en de geschiedenis, zijn belangrijk bij het versterken en doorgeven van onze trots aan de jeugd”. Het verhaal van de plek kan worden opgehangen aan en gevisualiseerd door middel van het vele erfgoed dat de gemeente Nederweert rijk is.

In het kader van dit erfgoedbeleid in relatie tot het opstellen van een omgevingsplan, zal het gehele ruimtelijke erfgoed van de Nederweert worden geïnventariseerd, geselecteerd en gewaardeerd. De inventarisatie en waardenkaarten bevatten vele elementen die kunnen worden gebruikt om het erfgoed te visualiseren. Deze kaarten kunnen in samenwerking met de plaatselijke historische verenigingen verder worden bewerkt en ontsloten, waarbij verhalen van Nederweert aan het fysieke erfgoed worden gekoppeld.

Voor het overbrengen van de verhalen van Nederweert aan de inwoners is het wenselijk om een communicatie- en marketingstrategie op te stellen. Om een zo groot aantal inwoners te bereiken is het zaak dat bij het uitdragen van het verhaal zoveel mogelijk moderne en laagdrempelige middelen worden ingezet. Denk daarbij aan o.a. plaatselijke bladen, lokale televisie, internet (Facebook, Instagram, etc.). Interesse en draagvlak ontstaan niet in een keer. Het is net als bij reclame een kwestie van vaak onder de aandacht brengen alvorens daadwerkelijk interesse ontstaat.

3.11 Consequenties van de bescherming

Vaak zijn eigenaren van te beschermen panden in de veronderstelling dat aan beschermd erfgoed niets meer mag worden veranderd. Deze veronderstelling is echter niet juist. Als een beschermd pand wordt verbouwd en de monumentale waarden van een pand worden gerespecteerd, bestaat er in principe geen enkel bezwaar om veranderingen aan te brengen. In sommige gevallen is het wijzigen van een beschermd pand zelfs wenselijk. Hedendaagse erfgoedzorg streeft immers naar een (functioneel) gebruik van erfgoed, omdat dit de beste garantie is voor de instandhouding. Dit betekent dat voor de functionele bruikbaarheid van een beschermd pand verantwoorde aanpassingen mogelijk moeten zijn, mits deze worden ingepast binnen de monumentale waarde.

In de praktijk blijken de belangen van de erfgoed eigenaren en van de gemeente niet tegengesteld te zijn. Het is van maatschappelijk belang dat de monumentale waarden van de geselecteerde waardevolle panden behouden blijven. De meeste eigenaren van deze waardevolle panden hebben in het verleden reeds blij gegeven dat zij op zorgvuldige wijze omgaan met de monumentale waarden van hun pand. Was dit niet het geval geweest, dan waren de waarden van het object verloren gegaan en was het pand niet voor bescherming in aanmerking gekomen. De eigenaar van een historisch pand kan trots zijn op zijn bezit. Het feit dat hij of zij aan dat historische pand gehecht is, brengt met zich mee dat het in goede staat houden ook in zijn of haar belang is. Daarnaast heeft de eigenaar ook een economisch belang om zijn bezit in goede staat te houden. De primaire verantwoordelijkheid voor de instandhouding van beschermde panden is dan ook gelegen bij de eigenaren zelf. Bescherming van een waardevol pand betekent dan ook niet dat de gemeenschap een morele taak heeft de instandhouding van dat object voor haar rekening te nemen.

Afb. 29. Via de website van de stichting ERM is veel praktische informatie over verduurzaming van monumenten te verkrijgen.

3.12 Consequenties voor duurzaamheid

De zorg voor erfgoed heeft raakvlakken met andere beleidsterreinen zoals o.a. toerisme, beheer van de openbare ruimte, groen en landschap en welstand. De meeste van deze raakvlakken zijn in deze nota reeds aan de orde gesteld. Een belangrijk nieuw beleidsveld is duurzaamheid. Omdat er een schijnbare tegenstelling bestaat tussen erfgoed en duurzaamheid zijn de verbanden tussen beide beleidsvelden onderstaand verder uitgewerkt. Duurzaamheid wordt veelal geassocieerd met energiebesparing en het opwekken van duurzame energie met zonnepanelen. Duurzaam bouwen en monumentenzorg lijken met elkaar in tegenspraak. Monumenten zijn immers niet energiezuinig. Duurzaamheid is echter veel meer dan dat.

Duurzaamheid is van alle tijden. Onze voorouders bouwden al volgens principes die wij nu duurzaam noemen. Monumenten hebben hun duurzaamheid bewezen; ze gaan immers al lang mee. Wat monumenten en andere historische gebouwen het meest duurzaam maakt, zijn hun materialen. Monumenten zijn vroeger vaak gebouwd voor de eeuwigheid en kunnen tegen een stootje, wat zowel de afvalstroom als de vraag naar nieuwe grondstoffen beperkt. Ook leent hun materiaal zich uitstekend voor hergebruik en zijn ze als gebouw vaak goed aanpasbaar voor nieuwe gebruiksfuncties. Bovendien, de productie van de materialen in monumenten verliep eeuwenlang met energie uit menskracht of biobrandstof als hout, waardoor de uitstoot van CO₂ nul was. Traditionele bouwmaterialen gaan vaak veel langer mee dan de moderne alternatieven. Dit smeert de milieueffecten van de gebruikte materialen uit over een veel langere tijd.

Energiezuinige monumenten: het kan!

Wie aan energiezuinigheid denkt, denkt vaak vooral aan zelf warmte of elektriciteit opwekken via zonne-energie. Daar gaat echter altijd eerst een stap aan vooraf: besparen op het energieverbruik. Dat is namelijk de meest effectieve manier om kosten te besparen en het milieu te helpen. Energiezuinig en monumenten: het lijkt een onmogelijke combinatie, maar het kan wel degelijk. Goed monumentenbehoud en het aanpassen aan de huidige wensen van gebruik en comfort vinden we lastig te combineren. Gaat het om prestaties op het gebied van gebruikscomfort en duurzaamheid, dan hebben monumenten de beeldvorming nog wel eens tegen. Isolatie-initiatieven stuiten bijvoorbeeld regelmatig op bezwaren van monumentenzorg. Nieuwe energiezuinige technieken en installaties lijken doorgaans niet goed inpasbaar. Maar gezien de beschermde status van monumenten is sloop of vervanging niet aan de orde. Bij monumenten zijn in het verleden meestal geen isolatietechnieken en moderne isolatiematerialen toegepast. De gebouwschil (begane grond, buitenmuren, vensters en deuren, daken) houdt de warmte vaak slecht binnen. Verouderde verwarmingsinstallaties en een ontoereikend elektra-systeem verhogen het ongemak. En dan zijn (of lijken) er de beperkingen voor benutting van duurzaam opgewekte energie, zoals zonne- en windenergie. Benutting van bodemwarmte en inzet van lage temperatuur-verwarming heeft meestal nog niet plaatsgevonden.

Thermische verbetering van de gebouwschil is kansrijk, maar standaardoplossingen voor thermische verbetering zijn bijna nooit mogelijk door het beginsel van behoud van beeld en materiaal. Ook de bouwfysische effecten van een toegevoegde isolatielaag zijn riskant. Vochtbelasting door condensvorming (zeker na onoordeelkundige isolatie) vormt een steeds grotere bedreiging. Maar toch is met kennis van zaken (monumenten-instandhouding, bouwfysica en installatietechniek) bijna altijd goede milieuwinst en energiebesparing te bereiken.

Er is inmiddels veel ervaring met maatregelen binnen monumenten opgedaan. Het gebouw zelf bepaalt daarbij telkens de kansen en beperkingen. Door slimme aanpassing of vervanging van installaties kan de energie-efficiëntie extra verhoogd worden. Ook duurzame energieopwekking behoort meestal tot de mogelijkheden. In hoofdstuk 4.3 wordt aandacht besteed aan kwaliteitsverbetering van erfgoed middels het informeren van erfgoedeigenaren en het leveren van maatwerk. Duurzaamheid en energiemaatregelen zijn aspecten waaraan in dat kader ook aandacht moet worden besteed.

Afb. 30. De mogelijkheden tot plaatsen van zonnepanelen zijn door de RCE verruimd. In deze afbeelding zijn de mogelijkheden aangegeven. Er wordt altijd gezocht naar oplossingen die het monument of beschermde gezicht zo weinig mogelijk visueel aantasten.

Afb. 31 en 32. Voorbeelden van oplossingen van zonnepanelen op een niet monumentaal bijgebouw en verdiept aangelegd in een waardevol en kwetsbaar groengebied (bron RCE)

Zonnepanelen op monumenten, in dorpsgezichten en in het waardevolle landschap

In het kader van de energietransitie, maar ook gelet op de prijzen van energie, bestaat er steeds meer noodzaak tot het aanbrengen van zonnepanelen. Windmolens en zonneweides kunnen een behoorlijke invloed hebben op het waardevolle cultuurlandschap. In het verleden is er reeds gekozen om een viertal windturbines te plaatsen in Ospeldijk. Deze windturbines van Burgercoöperatie Zuidenwind zijn geplaatst in het gebied dat met de ruilverkaveling werd ontgonnen en geen hele hoge cultuurhistorische waarde heeft. Bovendien zijn de turbines gelegen aan de gemeentegrens en zijn aansluitend in de buurgemeente eveneens windturbines geplaatst.

Grote zonneweiden zijn echter niet wenselijk in het cultuurlandschap omdat deze niet alleen een aanslag op het landschap plegen maar er ook waardevolle landbouwgrond verloren gaat terwijl er op daken van bedrijfsgebouwen vaak meer dan genoeg plaats is. Zonnepanelen op deze (grote) daken worden dus wel gestimuleerd. Het aanbrengen van zonnepanelen op rijksmonumenten en karakteristieke panden kan echter een nadelige invloed hebben op de monumentale verschijningsvorm van een dergelijk waardevol gebouw. Dit geldt ook voor het plaatsen van zonnepanelen op panden die zijn gelegen op inzichtelijke locaties in een historisch waardevol gebied. Daarom is het noodzakelijk om dit te reguleren. Om deze reden moet voor het aanbrengen van zonnepanelen op waardevolle panden en in waardevolle gebieden een omgevingsvergunning worden aangevraagd.

Zowel de Rijksdienst als de gemeente hebben in het verleden regels opgesteld waarin is opgenomen wanneer zonnepanelen op monumenten, waardevolle panden en in beschermde gebieden toelaatbaar zijn. Mede gelet op de energietransitie heeft de Rijksdienst in 2020 haar regels naar onder toe bijgesteld. Waar voorheen zonnepanelen in het zicht niet toelaatbaar waren is dit thans onder voorwaarden wel toegestaan, waarbij de onderstaande uitgangspunten gelden:

- Alternatieven elders *uit het zicht* op het pand of op het perceel zijn afgewogen en leveren geen rendabele installatie op.
- De energieopwekking is ten bate van het eigen pand en er wordt geen waardevol groen gekapt om de bezonning te verbeteren.
- Er is een zorgvuldig ontworpen plan voor het aanbrengen van de PV-systemen, zodat er geen sprake is van een onevenredige visuele verstoring van het monument of zijn omgeving. Dit blijkt onder meer uit:
  - historische dak elementen of opbouwen (schoorstenen, dakkappen, decoraties, et cetera) worden behouden;
  - de panelen worden in een rechthoekig en regelmatig geordend plan gelegd (legplan) dat ondergeschikt blijft aan de hoofdvorm van het dak en de daarop aanwezige elementen;
  - de panelen hebben een zoveel mogelijk op de aard en kleur van het dak afgestemde kleur, zonder hinderlijke patronen, reflectie of opvallende randen;
  - maximaliseren van de opbrengst (aantal panelen of keuze dakvlak) mag niet ten koste gaan van de monumentale waarden;
  - op bijzondere daken, binnen beschermde stads- en dorpsgezichten, bij gebouwen van een als complex aangewezen monument en historische buitenplaatsen gelden aparte uitgangspunten.

Zonnepanelen zijn niet toegestaan:

- op daken met een bijzondere vorm (zoals ronde of spitse daken), op daken met bijzondere materialen, (zoals riet, leien, metalen en zeldzame typen dakpannen) en op daken met een bijzonder of decoratief patroon in de dakbedekking;
- op daken gelegen binnen beschermde stads- en dorpsgezichten, die zijn gelegen in het zicht van de toegankelijke openbare ruimte;
- op daken van hoofdgebouwen van historische buitenplaatsen;
- op daken van bijgebouwen en onderdelen van de park/tuinaanleg van een historische buitenplaats, die zijn gelegen in zichtassen en zichtlocaties van de buitenplaats.

Indien toestemming wordt gegeven voor plaatsing van de panelen op het dak van het waardevolle pand, dient dit reversibel te gebeuren. Dat wil zeggen dat de zonnepanelen in dergelijk geval los boven op de

pannen worden geplaatst, zodat geen schade ontstaat aan de dakbedekking en de historische dakpannen behouden blijven. De zonnepanelen gaan immers niet eeuwig mee en zullen, evenals bijvoorbeeld antenne-installaties, na verloop van tijd weer verdwijnen en worden vervangen door nieuwe en betere toepassingen.

Het is wenselijk om mede in het kader van de energietransitie en de versoepelde regels van de rijksdienst beleid ten aanzien van zonnepanelen, maar ook windturbines, te ontwikkelen. Erfgoedzorg en Duurzaamheid hebben dezelfde ambitie: het sparen van leefomgeving en materiaal. Ze stellen beide doelen op lange termijn en vragen beide om maatwerk. Gelet op het bovenstaande is het dan ook wenselijk om niet krampachtig om te gaan met de toepassingen van zonnepanelen op historische gebouwen en in historische omgevingen, maar samen met de eigenaren te zoeken naar oplossingen.

Verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed

Afb. 33. De gemeente wil met eigenaren in gesprek over onderhoud, restauratie, verduurzaming en herbestemming van erfgoed.
Foto: Nederweert24.

nederweert.nl/monumenten

Contact en openingstijden

Zoeken

Nederweert
samen groots, samen doet

Actueel | Inwoners | Ondernemers | Toerisme en Recreatie | Bestuur en organisatie

Home > Toerisme en Recreatie > Terug in de tijd > Monumenten

Monumenten

Een monument is een waardevol bezit in alle opzichten. Niet alleen voor de eigenaar zelf, maar ook voor de maatschappij als geheel. Het heeft historische en culturele waarde voor de samenleving en verhoogt de economische waarde waarin het ligt. Daarnaast hebben monumenten een functionele waarde, mits ze door de jaren heen steeds zorgvuldig worden aangepast aan nieuw gebruik. Per 1 januari 2015 heeft de gemeente Nederweert 35 Rijksmonumenten en 86 gemeentelijke monumenten.

Rijksmonumenten

Bij Rijksmonumenten gaat het om gebouwen die meer dan 50 jaar geleden gebouwd zijn en die voor Nederland als geheel belangrijk zijn. Enkele mooie Nederweeter Rijksmonumenten zijn onder andere de St. Lambertuskerk, waterkrachtcentrale Roeven en de molens Windlust, Korenbloem en St. Joseph. In de [volledige lijst van Rijksmonumenten Nederweert](#) kunt u alle

Afb. 34. Op de website van de gemeente Nederweert staat al informatie over monumenten en erfgoed. De site zal verder worden uitgebreid en aangepast met de beschreven informatie.

4. Verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed

4.1 Maatwerk en “mensenwerk”

Bewustwording en draagvlak voor erfgoed is belangrijk voor het in stand houden en het verbeteren van de kwaliteit van het erfgoed. De regelgeving omtrent erfgoed is complex en onderhoud en restauratie van monumenten en erfgoed vraagt specifieke kennis, die vaak niet voorhanden is. Erfgoedzorg is veelal maatwerk.

Monumenteneigenaren zijn vaak in de veronderstelling dat het feit dat hun pand is aangewezen tot monument alleen maar tot extra problemen leidt en dat aan het pand niets meer mag worden veranderd. Door goede communicatie kunnen deze vooroordelen worden weggenomen. De gemeente en eigenaren hebben immers hetzelfde doel, het in stand houden van het voor zowel de eigenaar als de gemeenschap waardevolle pand.

Het onderhouden van een gebouwd monument is niet eenvoudig. Onderhoud, restauratie en herbestemming van erfgoed is gecompliceerd. Veel eigenaren zijn niet op de hoogte van alle regels en subsidie- en financieringsmogelijkheden. Goed onderhoud is belangrijk voor de instandhouding van een monument. Zeker wanneer een monument zijn functie heeft verloren komt het voortbestaan vaak in het gedrang. Om het pand voor het nageslacht te kunnen behouden, moet gezocht worden naar een rendabele herbestemming. De gemeente Nederweert heeft de dienstverlening naar de inwoners hoog in het vaandel staan. Om eigenaren te helpen bij de instandhouding van monumenten en waardevol erfgoed én bewustwording en draagvlak bij de eigenaar te creëren, is het wenselijk om eigenaren goed te informeren en met hen in gesprek te gaan.

Informatie

Het informeren van eigenaren kan o.a. via de gemeentelijke website en monumenten.nl. Hierdoor heeft de erfgoedeigenaar op elk gewenst moment de mogelijkheid om zich te oriënteren op de mogelijkheden omtrent verandering aan een monument, vergunningeisen en de subsidie- en financieringsmogelijkheden. Vanuit de gemeentelijke website kan bovendien worden doorverwezen naar andere, informatieve websites zoals de site van ERM, waarop o.a. de mogelijkheden tot verduurzaming zijn aangegeven. Ook kan de erfgoedeigenaar via de website worden uitgenodigd om voor verdere informatie persoonlijk contact op te nemen met de gemeente. Monumenten- en Erfgoedzorg is immers maatwerk en “mensenwerk”. Na de algemene oriëntatie en informatie aan het digitale loket van de gemeente, moet altijd informatie op maat aangeboden worden in een persoonlijk gesprek met de monumenteneigenaar. De ervaring leert dat juist karakteristieke ‘details’ als authentieke deuren, raamkozijnen, haarden, dakpannen etc. in de loop van de tijd onnadenkend verdwijnen en vervangen worden door iets nieuws dat afbreuk doet aan het totaalbeeld en het oorspronkelijke karakter van een pand. Dit wordt vaak veroorzaakt doordat monumenteigenaren niet op de hoogte zijn van de waarde van deze specifieke onderdelen. Het is dus van cruciaal belang om eigenaren te attenderen op deze bijzondere onderdelen van hun bezit.

Door de eigenaren bewust te maken van waarden, de weg te wijzen, mee te denken en te faciliteren bij het onderhoud en restauratie ontstaat wederzijds begrip, hetgeen indirect ten goede komt aan een betere planvorming en instandhouding van erfgoed. Dat geldt ook voor het nemen van energiemaatregelen. Algemene informatieavonden zijn vaak een geschikt middel om het eerste contact met eigenaren tot stand te brengen en de drempel naar de gemeente te verlagen. Daarnaast is het wenselijk om ook professionals zoals architecten, makelaars en notarissen van de juiste informatie te voorzien door o.a. een kaart en informatie van rijksmonumenten en gemeentelijke erfgoed op de website te plaatsen, zodat deze bij aan-, verkoop en verbouwing van panden kan worden geraadpleegd en het gemeentelijke loket wordt ontlast.

**Gemeente
Amsterdam**

Versie definitief

Beleidskader voor het toetsen van ingrepen of herstel van monumenten

Gemeente Amsterdam, Monumenten en Archeologie

Doel

Monumenten
verleden uit
werd gewerk
overheidsge
Amsterdam
verhaal en le
daarom bela
geschiedenis
Amsterdam
wezenlijk ke
bijdrage leve

Elk monume
waarden in k
kant zijn er
goede analys
aanpassinge

Met dit nieuw
(hierna Belei
onderlinge v
beoordeling.

Grondslag
Dit beleidska
uit de Erfgoe
college van B
om een nade
Erfgoedver
Dit beleidska
tegelijk met
Het vastgest

Restauratierichtlijnen bij verbouw en onderhoud van monumenten

Gemeente Maastricht

September 2011

Gemeente Maastricht

Handboek voor de restauratiepraktijk gemeente Maastricht pagina 1

Afb. 35. Als uitgangpunten en leidraad voor planontwikkeling en planbeoordeling is het wenselijk om richtlijnen op te stellen. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de richtlijnen die reeds door andere gemeenten, zoals de gemeente Amsterdam en Maastricht zijn opgesteld.

Er is slechts een beperkt aantal architecten dat gespecialiseerd is in monumentenzorg. Veel plannen voor verbouwingen en restauraties van monumenten worden gemaakt door architecten die niet goed op de hoogte zijn van alle aspecten van de monumentenzorg. Het is zinvol om (wellicht in samenwerking met andere regiogemeenten) een informatieavond voor deze architecten te organiseren. Door heldere communicatie met deze doelgroep kan duidelijk worden gemaakt aan welke eisen een in te dienen aanvraag voor het wijzigen van een monument moet voldoen en welke subsidie en financieringsmiddelen er bestaan. Doordat de architect beter is geïnformeerd, kan belangrijke tijdswinst voor zowel de architect, klant als gemeente worden geboekt. Vaak ontbreekt het aan de voorkant van een vergunningsproces aan informatie, waardoor plannen soms op en neer gaan tussen de gemeentelijke adviescommissie en de initiatiefnemer om uiteindelijk tot een aanvaardbaar plan te komen. De eisen en toetsingscriteria moeten derhalve op voorhand bekend zijn.

Richtlijnen

Bovengenoemde redenen geven het belang aan van heldere richtlijnen voor het toetsen van de vergunningsverlening. Het gaat om 'richtlijnen met algemene uitgangspunten voor de planbeoordeling van monumenten' en 'richtlijnen voor behoud van monumenten'. Hierin staan algemene richtlijnen en restauratieve richtlijnen voor het behoud van de technische en monumentale kwaliteiten van beschermde objecten. De richtlijnen zijn bedoeld als leidraad voor planontwikkeling, planbeoordeling en uitvoering van verbouwings- of restauratiewerkzaamheden. Het is geen complete restauratieve handleiding, maar een beknopte leidraad voor veel voorkomende praktijkgevallen. Naast een toetsingskader vormen de richtlijnen een informatieve handleiding voor initiatiefnemers. In de richtlijnen staan uitgangspunten die voor elk monument gelden. Voor het opstellen van richtlijnen zijn diverse goede voorbeelden voorhanden zoals de richtlijnen van de gemeenten Amsterdam en Maastricht.

Daarnaast heeft ook de stichting Erkende Restauratiekwaliteit Momenten (ERM) uitvoeringsrichtlijnen. Deze zijn echter vooral gericht op de professionals, terwijl de richtlijnen van de gemeente ook aan eigenaren inzicht bieden in planvereiste en de wijze van restauratie. Wat er bij een monument mogelijk is, is in de meeste gevallen echter afhankelijk van de specifieke waarden van dat monument. Deze kunnen middels bouwhistorisch onderzoek in beeld worden gebracht, waarover meer in de volgende paragraaf.

4.2 Details en deskundigheid

Om de kwaliteit van het beschermde rijksmonument te bewaken en de monumentale of cultuurhistorische waarden te behouden, is door de wetgever bepaald dat voor wijzigingen hieraan een vergunning moet worden aangevraagd. Volgens deze methodiek zal ook het gemeentelijke erfgoed in het toekomstige omgevingsplan worden beschermd door een vergunningstelsel.

Werkprocessen

In het verleden zijn de werkprocessen voor vergunningverlening grotendeels gestandaardiseerd. De systematiek is doorgezet in de nieuwe Omgevingswet die per 1 januari 2024 in werking is getreden. Goed ingerichte werkprocessen met goede checklists vormen een belangrijke waarborg van de procedure en de kwaliteit van vergunningen. Het is wenselijk om de verschillende werkprocessen nog eens tegen het licht te houden. Ook zal het gemeentelijke erfgoed in de toekomst via het omgevingsplan worden beschermd. De toetsing hiervan wordt met een omgevingsvergunning gewaarborgd. De werkprocessen zullen hierop moeten worden ingericht. Dat geldt niet alleen voor het gebouwde erfgoed, maar ook voor landschap, groen en archeologie. In kader van de beheersing van werkprocessen moeten gegevens zoals archeologische informatie actueel worden gehouden en goed worden ontsloten.

Afb. 36. De kap- en gebintconstructie van boerderij de Broasheuf tijdens de restauratie. Bij planvorming en herstel van een monument is deskundigheid nodig.

Inhoudelijke aspecten

Voor wat betreft de inhoudelijke aspecten van de aanvraag voor het wijzigen van erfgoed zijn met name details van belang. Deze details komen in een aantal momenten in de vergunningprocedure tot uiting. Daarbij is de intake van de aanvraag een belangrijk moment. Bij de intake en de ontvankelijkheidstoets moet worden gecheckt of alle relevante details van de te wijzigen onderdelen zijn toegevoegd. Om dit te kunnen beoordelen moeten medewerkers inzicht hebben in de cultuurhistorische waarden van het monument in relatie tot de wijzigingen. Dit vraagt deskundigheid ten aanzien van erfgoed. Tot enkele jaren geleden was de gemeente bij het verlenen van een monumentenvergunning verplicht advies in te winnen bij de gemeentelijke adviescommissie: de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Indien het object buiten de in de Wegenverkeerswet vastgestelde bebouwde kom lag, was ook een advies van de provincie noodzakelijk. De algehele adviesplicht van de RCE en provincie is vervallen; alleen wanneer er sprake is van ingrijpende wijziging, geheel of gedeeltelijke sloop of reconstructie of herbestemming van een monument, moet nog advies worden gevraagd aan de Rijksdienst en -voor rijksmonumenten buiten de bebouwde kom – bij de provincie. In de overige gevallen adviseert alleen nog de gemeentelijke adviescommissie. Door het afschaffen van de algehele adviesverplichting, wordt met name bij eenvoudiger plannen belangrijke tijdswinst geboekt, die ten goede komt aan de burger. Keerzijde van de medaille is echter dat zowel de gemeentelijke adviescommissie als de gemeentelijke medewerkers die de advisering voorbereiden over meer deskundigheid moeten beschikken om de plannen op de juiste wijze te (kunnen) beoordelen.

Bouwhistorisch onderzoek

De specifieke waarden van zowel rijksmonumenten als gemeentelijke monumenten zijn niet altijd als zodanig bekend. Zeker bij rijksmonumenten is er vaak slechts een summiere beschrijving en waardestelling. Om duidelijkheid te krijgen over de specifieke waarden van een monument, is het in veel gevallen wenselijk om voorafgaand aan de planvorming een bouwhistorisch onderzoek of verkenning te laten uitvoeren. De diepgang van het onderzoek is afhankelijk van de ingreep en de vraag welke monumentale waarden in geding zijn. Het is de bedoeling dat medewerkers van de gemeente op basis van foto's tekeningen en overige gegevens een eerste inschatting kunnen maken van de aanwezige waarden in relatie tot de gewenste wijzigingen en consequenties voor de waarden. Soms zal het daarvoor nodig zijn om het pand te bezoeken.

Wanneer geen monumentale waarden in het geding zijn, of een beperkte ingreep plaatsvindt, zal geen of slechts een beperkt onderzoek nodig zijn. Het is de bedoeling dat medewerkers van de gemeente voldoende affiniteit en kennis hebben om deze inschatting te kunnen maken. Waar nodig zal op dit gebied bijscholing plaatsvinden. In meer gecompliceerde, gevallen zal een onderzoek door een deskundige moeten plaats vinden. De deskundigheid van onderzoekers en de kwaliteit van de rapporten van bouwhistorisch onderzoek loopt ver uiteen. Bouwhistorische onderzoeken en rapportages moeten voldoen aan de uitvoeringsrichtlijn van de stichting ERM de zogenaamde [URL 2007 Bouwhistorische onderzoek met waardestelling](#). Uitgangspunt is dat het onderzoek in een zo vroeg mogelijk stadium wordt verricht, zodat het kan dienen als leidraad voor de planvorming. Tevens vormt het waardenstellend onderzoek van de medewerker van de gemeente of externe deskundige een toetsingskader voor de beoordeling van aanvragen voor wat betreft de specifieke monumentale waarden van een pand.

Uitvoering en toezicht

Het is niet alleen zaak dat tijdens de planvorming en vergunningprocedure zorgvuldig met monumentale waarden en details wordt omgegaan, maar ook tijdens de uitvoering. Dit kan worden bewerkstelligd door voorafgaand aan de aanvang van de bouwwerkzaamheden met de eigenaar en aannemer een overleg te voeren, waarbij het bouwplan en de uitvoering in relatie tot de vergunning in detail worden afgestemd en belangrijke details en restauratietechnieken worden doorgesproken. Ook is het noodzakelijk dat de toezichthouder door de planbeoordelaar nauwkeurig op de hoogte wordt gesteld van de kritische details en uitvoeringstechnieken. Het is wenselijk dat zowel de plantoetsers als toezichthouder bij het afstemmingsoverleg met de opdrachtgever en uitvoerende partijen aanschuiven. Tijdens dit afstemmingsoverleg kan tevens worden vastgelegd op welke momenten terugkoppeling plaats vindt met de gemeente.

Afb. 37. Details zijn belangrijk. Hier de ronde dakkapel ook wel *oel de boeuf* genoemd van het gemeentelijke monument Aan de Vijftien 8 te Nederweert.

Prioriteit handhaving

Het is wenselijk om, vanwege de in het geding zijnde cultuurhistorische waarden, bij het reguliere toezicht prioriteit te geven aan restauraties c.q. verbouwingen van monumentale panden en ander erfgoed. Dat geldt niet alleen voor het bovengrondse erfgoed, maar ook voor het ondergrondse archeologische erfgoed. Bij grotere grondwerkzaamheden, zoals de aanleg van riolering etc. is het wenselijk om deze werkzaamheden archeologisch te laten begeleiden. Dit vereist begrip en een goede communicatie tussen de civieltechnische medewerkers en de medewerker erfgoed van de gemeente.

Ook is het wenselijk om preventief toezicht te houden op rijksmonumenten en ander cultuurhistorisch erfgoed. Voor erfgoed geldt immers "weg is weg". Dit toezicht geldt niet alleen voor gebouwd erfgoed maar ook voor groen- en landschapselementen. Ondanks de bescherming van deze elementen via het voormalige bestemmingsplan "Buitengebied", thans tijdelijke omgevingsplan, zijn er toch een aantal van groen- en landschapselementen door de jaren heen verdwenen. Ook hiervoor geldt in de meeste gevallen "weg is weg". Om dit te voorkomen is goed toezicht nodig en moet bij geconstateerde overtredingen stringent handhavend worden opgetreden. Actieve handhaving van erfgoed dient dus prioriteit te krijgen. Actief handhaven betekent dat er systematisch en op een gestructureerde wijze wordt gehandhaafd op basis van bestaande dan wel toe te delen capaciteit. Er wordt gehandhaafd om mogelijke overtredingen tegen te gaan. Elke melding, waaruit zou kunnen worden afgeleid dat sprake is van overtreding van de regels, wordt opgepakt en krijgt een vervolg.

Deskundigheid

Erfgoed- en monumentenzorg is complex. De medewerkers van de gemeente beschikken over het algemeen niet altijd over de benodigde affiniteit en kennis van monumenten en erfgoed. Om de deskundigheid op peil te brengen zijn gerichte trainingen en opleidingen noodzakelijk. Daarnaast moeten medewerkers (zeker in het begin) voor specifieke vragen een beroep kunnen doen op deskundigen. Voor specifieke vragen kan worden aangeklopt bij het Steunpunt Archeologie en Monumentenzorg (SAM) in Roermond, de Rijksdienst voor het cultureel erfgoed (RCE) in Amersfoort en/of een deskundig adviesbureau.

4.3 Proactieve rol gemeente

Panden en monumenten die niet worden onderhouden of leeg staan raken in verval. Ze kunnen dus alleen in stand worden gehouden als ze een bestemming hebben. Hiervoor is een actieve rol voor de gemeente weggelegd. Eigenaren van leegstaande monumenten moeten actief worden benaderd om over te gaan tot restauratie en herbestemming. De gemeente Nederweert heeft daarvoor in het voormalige bestemmingsplannen, thans tijdelijke omgevingsplan, reeds ruimere mogelijkheden opgenomen om herbestemming van leegstaande monumenten en karakteristieke panden mogelijk te maken. Deze mogelijkheden worden ook in het toekomstige nieuwe omgevingsplan voortgezet.

Om inzicht te krijgen in de staat van monumenten en erfgoed is het wenselijk om dit te inventariseren. Dat kan o.a. door het opstellen van een lijst en door middel van een enquête waarin aan eigenaren wordt gevraagd of hun pand op kortere of langere termijn leeg komt te staan en er plannen bestaan voor verbouwingen of restauraties. Op basis van de lijst en enquête kan met eigenaren in gesprek worden gegaan. Door de eigenaren in een vroeg stadium bewust te maken van waarden, de weg te wijzen, mee te denken en te faciliteren bij de herbestemming, het onderhoud of de restauratie van hun pand ontstaat wederzijds begrip, hetgeen indirect ten goede komt aan een betere planvorming en instandhouding van erfgoed. Op basis van deze informatie krijgt de gemeente haar "workload" in beeld en kan op grond van deze gegevens een meerjarenwerkplan worden ontwikkeld. Bovendien wordt hiermee voldaan aan de in het kader van de Inter Bestuurlijk Toezicht (IBT) gestelde kwaliteitseisen op het gebied van monumentenzorg.

Afb. 39. Ook het gemeentelijke monument Kerkstraat 64 vraagt om een proactieve aanpak.

Afb. 40. De Schanskapel (bij Hoofdstraat 4 te Nederweert) dateert uit 1905. De naam is ontleend aan de ligging in de nabijheid van voormalige schans van Kreijel. De kapel wordt zoals vroeger gebruikelijk geflankeerd door twee of drie lindenbomen, die een ensemble met de kapel vormen. Foto: Nederweert24

De beleving van erfgoed

Afb. 43. Sluis 15, de waterkrachtcentrale en de kanalen viersprong zijn zowel toeristisch als cultuurhistorisch belangrijk en aantrekkelijk.

Afb. 44. In het verleden was het gebruikelijk dat bij een boerderij een huisweide met fruitbomen aanwezig was. De huisweide bij de boerderij Kerstraat 14 te Leveroy vormt een belangrijk ensemble met de boerderij.

5. De beleving van erfgoed

5.1 Inleiding

Het besef voor cultuur(historie) in algemene zin is fors toegenomen. Omdat meer mensen hun vrije tijd in de directe woon- en leefomgeving doorbrengen, is er ook steeds meer aandacht voor de kwaliteit van die omgeving. De belevingswaarde van een omgeving is een belangrijke factor voor mensen om zich daar te vestigen. De identiteit van een dorp of stad wordt veelal bepaald door het culturele erfgoed. Het erfgoed is echter ook van economisch belang. Daarbij speelt de beleving van de kernen, het landschap en erfgoed een belangrijke rol. Nederweert zet om deze redenen de komende periode in op het beter beleefbaar maken van het landschap en haar erfgoed.

5.2 Verbeteren van de fysieke beleving van historische gebieden en erfgoed

Het beter beleefbaar maken van erfgoed kan in fysieke zin door bij de herinrichting van historische dorpskernen en historische waardevolle gebieden een passende bestrating, groenaanleg en straatmeubilair aan te brengen, zoals dit ook is gebeurd in de Kerkstraat van Nederweert. Het is wenselijk om bij dergelijke projecten in een vroeg stadium een “cultuurhistorisch onderzoek” te laten verrichten, waarbij historische foto's en kaartmateriaal worden verzameld en waaruit inspiratie kan worden opgedaan voor inrichting en ontwerp. Ook bij het (her)ontwikkelen van nieuwe (woon)gebieden is het wenselijk om een onderzoek te laten verrichten. Hiermee kan de gemeente vooraf gebiedseigen eisen stellen aan een partij die een plan wil gaan ontwikkelen. De bestaande historische kwaliteiten zoals wegen, beplantingen, hoogteverschillen etc. kunnen in de ontwikkeling worden meegenomen waardoor de cultuurhistorische identiteit en het verhaal van de plek zichtbaar blijft.

Archeologisch erfgoed zit normaal gesproken onder de grond en is niet zichtbaar. In een aantal gevallen kan het archeologische erfgoed zichtbaar worden gemaakt door bijvoorbeeld de contouren van een gebouw op de archeologische site zichtbaar te maken en/of informatieborden te plaatsen. Provincie Limburg heeft een subsidieregeling waarmee dit soort initiatieven worden gesubsidieerd.

5.3 Toerisme en vrije tijdseconomie

Het erfgoed en natuurbeleving zijn steeds meer van economisch belang. Dat geldt zeker nu de agrarische sector in de gemeente een transitie doormaakt en op zoek moet naar nieuwe inkomstenbronnen. Het toerisme is een van de toekomstige economische dragers van de gemeente. In toeristische zin valt er echter nog een slag te maken. In 2021 heeft de gemeenteraad het uitvoeringsprogramma “Gastvrijheid en Beleving” vastgesteld waarin een aantal maatregelen zijn weergegeven ter versterking van het toerisme en de dagrecreatie in de gemeente.

Nederweert kent natuurlijk al een groot aantal wandel- en fietsroutes langs de mooiste plekjes van de gemeente en omgeving, die door de site nederweert.nl/knooppuntenroutes (in samenwerking met hartvanlimburg.nl) zijn ontsloten. De drie bijzondere Natura 2000-gebieden, het landschap, een groot aantal historische gebouwen en niet te vergeten het Openluchtmuseum Eynderhoof; dat wordt gerund door vrijwilligers en een bijzondere educatieve functie heeft, zowel op regionaal als op provinciaal niveau. Nederweert wil de kansen rondom toerisme en recreatie meer benutten en verzilveren. Denk bijvoorbeeld aan de 35 rijksmonumenten en 86 gemeentelijke monumenten en de vele historische verhalen die Nederweert rijk is en waarvan fragmenten of onderdelen nog zichtbaar en tastbaar aanwezig zijn in het landschap.

In het kader van het beleidsthema “(h)erkennen van erfgoed” zal waar mogelijk in samenwerking met de historische verenigingen een inventarisatie van erfgoed plaatsvinden. Deze gegevens worden op een digitale geografische erfgoedkaart verwerkt die voor toeristen (en ook inwoners) interessant kan zijn. Het is wenselijk om deze kaart, samen met de historische verenigingen van Nederweert, aan te vullen met informatie en verhalen over het landschap, monumenten, karakteristieke gebouwen en overig erfgoed en daarna via de

bovengenoemde site te ontsluiten. Ontsluiting kan daarnaast natuurlijk ook met traditionele middelen zoals folders en het plaatsen van informatieborden. De voorkeur gaat echter uit naar een digitale techniek; een interactieve app(licatie) of website die via de mobiele telefoon kan worden gebruikt.

Moderne 'destination marketing' bestaat voor een groot gedeelte uit storytelling. Met gebruikmaking van moderne technieken kan de erfgoed informatie op een laagdrempelige en aantrekkelijke manier tot leven worden gebracht. Via GPS geeft de mobiele telefoon informatie over de plek. Dat kan een tekst zijn, maar ook een foto van de vroegere situatie, een gesproken verhaal, muziek of zelfs een (historisch) filmpje. Zo kan het leven van vroegere dagen opnieuw tot leven worden gebracht in woord en beeld. Op deze wijze wordt het erfgoed interessant voor toeristen en het grotere publiek. Nieuwe kansen kunnen natuurlijk ook worden gecreëerd door vrijkomende agrarische bedrijven een toeristische bestemming te geven, zoals een bed & breakfast of horecagelegenheid.

5.4 Draagvlakvergroting, educatie en erfgoedbeleving voor inwoners

Hoewel de meeste inwoners waarde hechten aan de historische woonomgeving en de belangrijke historische gebouwen, is er ook veel erfgoed dat niet als zodanig wordt herkend en als gewoon wordt ervaren. Inwoners zijn zich niet altijd bewust van de bijzondere kwaliteiten van dit erfgoed. Het is wenselijk om ook dit "verborgen erfgoed" en de verhalen achter dit erfgoed onder de aandacht van inwoners te brengen. Dat versterkt het gevoel van gezamenlijke roots en identiteit, waardoor inwoners de waarde van de omgeving en het bijzondere erfgoed in de gemeente nog meer waarderen en dit met trots uitdragen. Voor de bewustwording van inwoners kunnen dezelfde instrumenten worden ingezet als voor toeristische ontsluiting.

Met gebruikmaking van een digitale erfgoedkaart en app op mobiele telefoons kan de erfgoed informatie ook voor inwoners op een laagdrempelige en aantrekkelijke manier tot leven worden gebracht. Ook sociale media vormen bij uitstek een geschikt medium om erfgoed onder de aandacht te brengen van inwoners. Daarnaast kan erfgoed beleefbaar worden gemaakt door de letterlijke ontsluiting van het erfgoed. Dat betekent dat het erfgoed publiek toegankelijk wordt gemaakt, bijvoorbeeld tijdens de Open Monumentendagen.

Het vertellen van het verhaal van de plek en de geschiedenis van de gemeente zijn belangrijk bij het versterken en doorgeven van onze trots aan de jeugd. In dit kader is het van belang dat jongeren via onderwijsprojecten in aanraking komen met cultureel erfgoed. De jeugd heeft immers de toekomst. Cultureel erfgoed biedt een schat aan bronmateriaal voor het onderwijs en het gebruik ervan sluit goed aan bij het omgevingsonderwijs. Daarom zijn diverse projecten ontwikkeld om de jeugd meer te betrekken bij het culturele erfgoed in hun eigen omgeving. Uitgangspunt van erfgoededucatie is de wens om de betekenis van erfgoed werkelijk te laten doordringen tot leerlingen door het verhaal van het landschap, de monumenten en ander erfgoed uit de omgeving van kinderen aan te laten sluiten bij hun belevingswereld. Ook ten aanzien van erfgoededucatie is het wenselijk om samenwerking met de historische verenigingen in de gemeente Nederweert te zoeken. De historische verenigingen en de gemeente zouden in samenwerking met de basisscholen projecten kunnen ontwikkelen ten behoeve van het omgevings-onderwijs over cultuurhistorisch erfgoed.

Instrumenten en tijdplan

Afb. 45. Visualisatie van het toekomstige omgevingsplan van de gemeente Nederweert waar erfgoed zowel in ruimtelijk als in maatschappelijk opzicht deel van uitmaakt.

6. Instrumenten en tijdplan

6.1 Inleiding

Deze Erfgoednota moet bijdragen aan het bundelen en coördineren van activiteiten. De beleidsvoornemens uit de vorige hoofdstukken zijn hieronder verder uitgewerkt in concrete actiepunten. Hierbij is getracht om een integraal, samenhangend geheel aan beleidsuitgangspunten en instrumenten te formuleren die passen bij het ambitieniveau en de financiële mogelijkheden van de gemeente. De beleidsuitgangspunten zijn verder uitgewerkt in de thema's: (h)erkennen van erfgoed, het verbeteren van de kwaliteit van erfgoed en de beleving van erfgoed.

6.2 (H)erkennen van erfgoed

Beleidsplan implementeren in gemeentelijke organisatie

Voordat dit beleidsplan wordt uitgedragen naar inwoners en erfgoedeigenaren is het noodzakelijk om binnen de gemeentelijke organisatie de neuzen in één richting te zetten. Medewerkers in alle geledingen van de organisatie moeten kennismaken van het erfgoedbeleid, zich bewust worden van de rol en waarde van erfgoed en (gaan) handelen in de geest van deze beleidsnota.

Inventarisatie, selectie en bescherming van erfgoed

Als eerste willen we waar mogelijk samen met de historische verenigingen het bedreigde erfgoed in beeld brengen. Dit erfgoed willen we vooruitlopende op de bescherming in het omgevingsplan reeds gaan aanwijzen op grond van de erfgoedverordening. De bescherming van het overige erfgoed zal plaatsvinden via het toekomstige omgevingsplan. Alvorens hiertoe kan worden overgegaan, is het noodzakelijk om een alles omvattende inventarisatie en selectie van ruimtelijk erfgoed te verrichten. Bij de inventarisatie en selectie van erfgoed willen we graag de heemkundige en historische verenigingen betrekken. De heemkundeverenigingen van Nederweert en Leveroy hebben aangegeven dat ze hier medewerking aan willen verlenen.

De selectie moet uiteindelijk worden uitgewerkt tot een waardenkaart, die kan worden omgezet naar de systematiek (DSO) van het omgevingsplan. De bescherming vindt plaats door in het omgevingsplan een vergunningstelsel op te nemen. In deze beleidsnota zijn per categorie erfgoed de uitgangspunten voor bescherming aangegeven. Beschermen van erfgoed betekent overigens niet dat er niks meer mag veranderen aan een beschermd object.

Bewustwording en draagvlak creëren bij inwoners en eigenaren erfgoed

Het belangrijkste instrument tot behoud van erfgoed blijft echter het creëren van bewustwording en draagvlak bij inwoners en eigenaren van erfgoed. Veel erfgoed wordt niet als zodanig herkend en als gewoon ervaren. Inwoners zijn zich niet altijd bewust van de bijzondere kwaliteiten die van het erfgoed uitgaan. Er wordt een communicatieplan opgesteld om bewustwording en draagvlak bij inwoners te creëren. Mogelijke communicatie-instrumenten zijn websites, kranten, infobladen, (lokale) omroep, sociale media en informatiebijeenkomsten.

6.3 Het verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed

Maatwerk en mensenwerk

Bewustwording en draagvlak voor erfgoed is belangrijk om erfgoed te behouden. De regelgeving rond erfgoed is complex en vraagt specifieke kennis. Met goede informatie kunnen veel vooroordelen worden weggenomen, erfgoedzorg is en blijft echter maatwerk en mensenwerk. Om te voorzien in goede informatievoorziening dient de website van de gemeente voor dit specifieke thema opnieuw ingericht te worden. Ook willen we richtlijnen en toetsingscriteria herzien zodat initiatiefnemers in een zo vroeg mogelijk stadium inzicht hebben in de eisen die aan monumenten en erfgoed worden gesteld, zodat deze hier rekening mee kunnen houden.

Afb. 46. Op het erf van Kerkstraat 14 te Leveroy zijn enkele oude elektriciteitspalen museaal opgesteld.

Daarnaast willen we algemene informatieavonden organiseren voor erfgoedeigenaren. Daarmee hopen we in contact met eigenaren te komen en de drempel naar de gemeente te verlagen. Wij willen de tijd nemen om in persoonlijke gesprekken vervolgens met monument- en erfgoedeigenaren in gesprek te gaan om bewustzijn over details en waarden te creëren, voorlichtingen te geven over onderhoud, restauratie, herbesteding en duurzaamheid en wederzijds begrip te kweken.

Details en deskundigheid

Wij willen snel en adequaat kunnen reageren op aanvragen betreffende een omgevingsvergunning voor erfgoed. Vanwege de bescherming van erfgoed via het omgevingsplan zullen de vergunningprocedures moeten worden aangepast. Ook willen we toetsingsprotocollen en checklists ontwikkelen en de intake van de aanvraag verbeteren, waarbij vooral aandacht zal zijn voor het feit of alle relevante details van de te wijzigen onderdelen zijn toegevoegd. Details zijn immers belangrijk voor het behoud van erfgoed.

Opleiding

Voor het herkennen van belangrijke details zullen medewerkers kennis en affiniteit met erfgoed moeten ontwikkelen voor zover deze nog niet aanwezig is. Daartoe zal een opleidingstraject/cursusaanbod worden ingezet. Daarnaast willen we een achtervang c.q. vraagbaak voor deze medewerkers inrichten, waarop zij met specifieke vragen kunnen terugvallen.

(Bouwhistorisch) onderzoek

Om zicht te krijgen in de specifieke details van erfgoed zal bij zeer grote ingrepen (bouwhistorisch) onderzoek worden gevraagd als onderlegger voor de planvorming. In richtlijnen wordt aangegeven wanneer wel of geen onderzoek nodig is en welke diepgang het onderzoek moet hebben. De onderzoeken zullen moeten voldoen aan de uitvoeringsrichtlijn van de stichting ERM de zogenaamde [URL 2007 Bouwhistorische onderzoek met waardestelling](#). Bij kleinere projecten moeten medewerkers van de gemeente in staat zijn om bij het bezoek ter plaatse aan te geven welke onderdelen van waarde zijn. In dit geval kan een onderzoek achterwege blijven.

Initiatiefnemers ondersteunen bij planvoorbereiding

Het uitgangspunt is dat de medewerkers van de gemeente met de initiatiefnemer meedenken over de planvorming waar erfgoed aan de orde is en de weg wijzen in de complexe regelgeving en subsidiemogelijkheden. Daarbij is het vooral de bedoeling om inzicht te geven in wat wel en niet kan.

Afstemmingsoverleg, toezicht en handhaving

De begeleiding van de initiatiefnemer beperkt zich niet alleen tot de planvorming. Om alle neuzen in een richting te zetten zal voor aanvang van de uitvoering een afstemmingsoverleg tussen gemeente (plantoetsers en toezichthouder), initiatiefnemer en de uitvoerende partij plaatsvinden, waarbij belangrijke details en controle- en overlegmomenten aan de orde worden gesteld. Dit is overigens al staande praktijk in Nederweert.

Proactieve rol gemeente

De gemeente wil de kwaliteit van het erfgoed verbeteren door een lijst op te stellen van monumenten en erfgoed met restauratieachterstand en leegstand. Dat kan worden achterhaald aan de hand van bestaande gegevens, inventarisatie en het toezenden van een enquête aan eigenaren. Er wordt structureel tijd gereserveerd om gefaseerd en periodiek monumenten(eigenaren) te bezoeken. De prioriteit ligt daarbij op monumenten met restauratieachterstand en leegstand. De gemeente wil eigenaren van deze panden proactief benaderen en in gesprek gaan over de mogelijkheden van restauratie en herbesteding.

Afb. 47. Blik vanaf het open veld op Nederweert-Eind. De kerk vormt een landmark.

Afb. 48. Onverharde wegen met hagen en bomen in het buitengebied. Foto: Nederweert24

Stimuleren herbestemming

Om herbestemming van erfgoed en monumenten te stimuleren, zal ruimhartiger worden omgegaan met bestemmingswijzigingen. Er wordt samen met de eigenaar gezocht naar planologisch aanvaardbare en rendabele herbestemmingen van erfgoed.

6.4 De beleving van erfgoed

Verbeteren van de fysieke beleving van historische gebieden

Het beter beleefbaar maken van erfgoed kan in fysieke zin door bij de herinrichting van historische dorpskernen en historische waardevolle gebieden een passende bestrating, groenaanleg en straatmeubilair aan te brengen. De Kerkstraat van Nederweert is al zodanig ingericht. Een wellicht iets soberdere inrichting zou kunnen worden toegepast bij de andere kernen en oude gehuchten van Nederweert. De kosten hiervoor zullen worden gedragen uit de projectbudgetten van herinrichtingprojecten. Het fysiek versterken en beleefbaar maken van erfgoed hoeft niet beperkt te blijven tot de bebouwde omgeving, maar geldt ook voor landschappelijke elementen. Hiervoor zullen afzonderlijke projectbudgetten worden gevraagd.

Erfgoedkaart voor toeristisch beleid

De digitale erfgoedkaart, die samen met historische verenigingen wordt ontwikkeld, kan dienen als onderlegger voor toeristische ontsluiting van het erfgoed. Dat kan zowel op traditionele wijze, met behulp van informatieborden, aanbrengen van schildjes folders, boeken etc., maar ook met moderne middelen zoals met een interactieve app(licatie) die via de mobiele telefoon kan worden gebruikt. Met de samenwerkende partners zoals VVV zal worden onderzocht hoe de informatie op de kaart het beste kan worden gebruikt en ingepast in het toeristische beleid.

(Mobiele) erfgoed app(licatie)

Om erfgoed laagdrempelig te ontsluiten en aan te bieden willen we in elk geval een app ontwikkelen die zowel via internet als via de mobiele telefoon kan worden gebruikt. Via GPS geeft de mobiele telefoon informatie over de plek. Deze basisinformatie van de erfgoedkaart willen we samen met historische verenigingen verder uitbouwen met relevante informatie. Dat kan een korte tekst zijn, maar ook een foto van de vroegere situatie, een gesproken verhaal, muziek of zelfs een (historisch) filmpje van maximaal anderhalve minuut. Een verhalenverteller leidt geïnteresseerden als het ware rond door de gemeente Nederweert. De mobiele app kan in het kader van (h)erkenning van erfgoed worden ingezet voor het creëren van bewustwording en draagvlak bij inwoners en eigenaren erfgoed.

Versterken toeristische functies

Het is dus de bedoeling om het erfgoed op aantrekkelijke beeldende wijze tot leven te brengen. Op deze wijze wordt het erfgoed interessant voor toeristen en het grotere publiek. Dit past binnen het uitvoeringsprogramma "Gastvrijheid en beleving", dat de toeristische potenties van de gemeente Nederweert een impuls moet geven. Erfgoed draagt bij aan het verzilveren van de toeristische potenties. Vrijkomende agrarische bedrijven en agrarisch erfgoed in de vorm van bijvoorbeeld wederopbouwboerderijen kunnen een nieuwe toeristische bestemming krijgen zoals een bed & breakfast of horecagelegenheid.

Erfgoededucatie

Het vertellen van het verhaal van de plek en de geschiedenis van de gemeente zijn belangrijk bij het versterken en doorgeven van onze trots aan de jeugd. Om dit te bereiken willen wij jongeren via onderwijsprojecten in aanraking laten komen met cultureel erfgoed. Het is wenselijk om deze erfgoededucatie te laten aansluiten bij hun belevingswereld. Dat kan door het vertellen van het verhaal van het landschap, de monumenten en andere erfgoed uit de omgeving. Hierbij willen wij graag samenwerken met basisscholen en de historische verenigingen in de gemeente.

6.5 Tijdplan en middelen

Wij willen in de periode 2025 tot 2031 uitvoering gaan geven aan het erfgoedbeleid. In 2028 zal een tussentijdse evaluatie plaatsvinden en zal het beleid desgewenst worden aangepast. In de tabel op de onderstaande bladzijde is in een tijdsplanning van de verschillende actiepunten aangegeven. Momenteel is circa 0.5 fte aan capaciteit beschikbaar voor het thema erfgoed. Om adequaat van start te kunnen gaan is additionele inzet noodzakelijk. Deze inzet richt zich met name op het programma deel (h)erkennen van erfgoed. In onderstaande tabel is het tijdsplan globaal weergegeven. Tot aan met de periode van evaluatie is circa 1.0 fte extra capaciteit noodzakelijk om genoemde zaken op te pakken. Daarnaast zijn procesmiddelen noodzakelijk voor opdrachten te kunnen verstrekken t.b.v. uitvoering van deelopdrachten. Dit betekent een dat het benodigd budget circa € 300.000,- bedraagt tot aan met de periode van evaluatie in 2028.

Uitvoeringsplanning Erfgoedbeleid	planning (i = incidenteel, s = structureel)						
	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
(h)erkennen van erfgoed							
Beleidsplan uitrollen en implementeren binnen de gemeentelijke organisatie	i	s	s	s	s	s	s
Bedreigd erfgoed inventariseren en beschermen	i	i					
inventarisatie en selectie van erfgoed samen met historische verenigingen	i	i	i	i	i		
Updaten archeologische kaarten t.b.v. omgevingsplan	i						
Aanvullende inventarisatie groen erfgoed voor het noordelijke deel van de gemeente				i			
Waardering van geselecteerde erfgoed		i	i	i	i	i	
Opstellen motiverende en redengevende omschrijvingen erfgoed		i	i	i	i	i	
Opstellen beschrijvingen voor bescherming karakteristieke panden	x	x	x				
Extra vergunningaanvragen t.g.v. bescherming erfgoed in bestemmingsplan				s	s	s	s
Extra overleg bouwhistorisch waardevolle onderdelen in interieur		s	s	s	s	s	s
Intensivering toezicht en handhaving van landschapselementen zoals grafen etc.	x	x	s	s	s	s	s
Extra aanvragen i.v.m. bescherming en handhaving landschapselementen en groen		s	s	s	s	s	s
<i>Bewustwording en draagvlak creëren bij inwoners en eigenaren erfgoed</i>							
Communicatieplan opstellen en uitvoeren	x						
Algemene informatie op website	x	s	s	s	s	s	s
verbeteren kwaliteit en duurzaamheid van erfgoed							
<i>Maatwerk en mensenwerk</i>							
Inrichten van informatievoorziening en loketfunctie		x	s	s	s	s	s
Het bijstellen en communicatie van richtlijnen en toetsingscriteria erfgoed					x	x	s
Informatiebijeenkomsten voor monumenteneigenaren			x		x		x
Maatwerk en mensenwerk: persoonlijke gesprekken met eigenaren/initiatiefnemers			s	s	s	s	s
<i>Details en deskundigheid</i>							
Opleiding medewerkers		x	x				
Verbeteren en inrichten van het proces van vergunningverlening voor monumenten, archeologie en groen- en landschapselementen	x						
Archeologische deskundigheid inschakelen voor beoordeling onderzoeken	s	s	s	s	s	s	s
Bouwhistorisch onderzoek grote plannen rijksmonumenten			s	s	s	s	s
Initiatiefnemers ondersteunen bij planvoorbereiding			s	s	s	s	s
Afstemmingsoverleg gemeente (plantoetsers en toezichthouder) met initiatiefnemer en uitvoerende partij voor en tijdens de uitvoering		s	s	s	s	s	s
Prioriteit geven aan handhaving erfgoed		s	s	s	s	s	s
<i>Proactieve rol gemeente</i>							
Inventariseren van monumenten en erfgoed met restauratieachterstand en leegstand	x	x	s	s	s	s	s
Overleg met eigenaren omtrent initiëren restauraties en herbestemmingen						s	s
<i>Stimuleren</i>							
Ruimere herbestemming voor karakteristieke panden en rijksmonumenten mogelijk maken waaruit restauratie en onderhoud van panden kan worden gefinancierd. Er wordt bij het opstellen van het omgevingsplan gekeken welke karakteristieke panden hiervoor in aanmerking komen.			s	s	s	s	s
Bij grootschalige restauratie van karakteristieke panden overwegen om deze aan te wijzen tot gemeentelijk monument waardoor provinciale subsidie kan worden verkregen.		s	s	s	s	s	s
Inzicht krijgen in de groen- en landschapselementen die verloren zijn gegaan	x	x					
Stimuleren van terugbrengen, versterken en onderhoud aan groen- en landschapselementen, waarbij zoveel mogelijk een beroep zal worden gedaan op regeling van de Provincie en Natuurlijk Limburg en de gemeente waar nodig bijspringt.			s	s	s	s	s
uitdragen en beleefbaar maken cultuurhistorisch erfgoed							
Verbeteren van de fysieke beleving van historische gebieden voor inwoners en toeristen.		s	s	s	s	s	s
Versterken toerisme: bij herbestemming oog voor toeristische functies zoals B&B en horeca		s	s	s	s	s	s
In samenwerking met historische verenigingen ontsluiten van erfgoed en de verhalen van Nederweert via een website voor inwoners (draagvlak en bewustwording) en toeristen			x	s	s	s	s
In samenwerking met historische verenigingen educatieprojecten op te zetten voor basisscholen om onze trots aan de jeugd door te geven				x	s	s	s

Afb. 49. Tabel met de planning van de uitvoering

Bronvermeldingen

Afb. 50. Het voormalige gemeentehuis, gelegen tegen over de Lambertuskerk van Nederweert

7.1 Afbeeldingen

Buro4	2, 4, 10, 12, 14, 16-18, 20 t/m 25, 27, 28, 36-39, 43, 44-46, 49
Gemeente Nederweert	3, 5 t/m 8, 11, 15, 19, 26, 34, 47, 50
Gemeente Amsterdam en Maastricht	35
Google Maps	40
Onbekend	33
Nationaal Georegister	1
Nederweert24	3, 9, 40, 48
RAAP archeologisch adviesbureau	13,
Rijksdienst voor het cultureel erfgoed	30-32
Stichting ERM	29

7.2 Literatuur

Biezenaar, J	Nederweert in oude ansichten (deel 1 en 2)
Bruekers, A	Vizier op Nederweert
Kortlang, F e.a.	Nota Archeologiebeleid Weert en Nederweert
Gelders genootschap	Omgevingswet en Kernkwaliteiten Participatie en omgevingskwaliteit Op weg naar een professionele monumentenzorg
Erfgoedinspectie	Diversen beleidsnota's en visies
Gemeente Nederweert	Nationale omgevingsvisie (NOVI)
Ministerie Binnenlandse zaken	Nota Belvedere
Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	Visie op de modernisering van de monumentenzorg Beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg Visie Erfgoed en Ruimte
Nelissen, J. N. M., e.a.	Herbestemming van grote monumenten
Provincie Limburg	Focusnotitie monumenten 2024-2027 POVI (omgevingsvisie) POL (Omgevingsplan Limburg)
Rijksdienst voor het cultureel erfgoed	Atlas van het landschappelijke groen erfgoed van Nederland Duurzame monumentenzorg MIP Gemeentebeschrijving Nederweert O&A Erfgoedwet. Zonne energieplannen en monumenten, Zonne-energie en uw monument, Zonne-energie in de historische omgeving
Renes, J	Landschappen van Peel en Maas Vluchtschansen in Midden-Limburg, Bulletin KNOB
Stenvert R. e.a.	Monumenten in Nederland, Limburg
Stg. ERM	Uw monument energiezuinig
Stg. Geschiedschrijving Nederweert	Diverse publicaties, boeken en artikelen van diverse auteurs
Vereniging Nederlandse gemeenten	ledenbrief naar-een-nieuw-cultuur-en-erfgoedbeleid

7.3 Overige bronnen

aandeslagmetdeomgevingswet.nl	informatie Omgevingswet
aezel.eu	kadastrale minuutkaart begin 19 ^e eeuw
cultureelerfgoed.nl	diverse informatie rijksdienst

7.3 Overige bronnen (vervolg)

denationaleomgevingsvisie.nl	de NOVI, programma NOVEX en mooi Nederland
hartvanlimburg.nl	diverse toeristische informatie midden-Limburg
heemkunde-leivere.nl	diverse historische informatie
heemkundenederweert.nl	diverse historische informatie
hisgis.nl en	historische geografische informatie
limburg.nl	omgevingsvisie en omgevingsplan
	erfgoedbeleid en subsidieregelgeving
monumenten.nl	diverse subsidieregelingen
nederweert.nl	diverse informatie gemeente Nederweert
nederweertsverleden.nl	diverse historische informatie
omgevingswet.overheid.nl	diverse informatie omgevingswet
stichtingerm.nl	diverse richtlijnen verbeteren kwaliteit monumenten
topotijdreis.nl	historische topografische informatie
verduurzamingsrichtlijnen.nl	info verduurzaming monumenten

